TAŞ OCAĞINDA

FETHİ SAVAŞÇI

öyküler

2.baskı

KEREM YAYINLARI

TAŞ OCAĞINDA
FETHİ SAVAŞÇI

TAŞ OCAĞINDA

*

Fethi Savaşçı

KEREM YAYINLARI 27
Öykü Dizisi 07

İkinci basım Ekim 1988

Kapak düzeni Fahri Tanır
K. Fotoğrafı Ali İhsan Gürsoy
İç düzenleme Zeynep Ece

Kerem Yayınları Posta Kutusu 78, Bahçelievler - Ankara
Dizgi, baskı, cilt Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara

FETHİ SAVAŞÇI

TAŞ OCAĞINDA

— Hikâyeler —

KEREMİ YAYINLARI

FETHİ SAVAŞÇI'NIN KİTAPLARI

Ödemiş Şairleri Antolojisi (tükendi) 1958
Irgat Hasan (Roman, tükendi) 1963
Duvarcı Hasan Usta (Şiirler, tükendi) 1970
Bu Sarı Biraları İçince (Şiirler, tükendi) 1971
İş Dönüşü (Öyküler, tükendi) 1972
Özel Ulak (Öyküler, tükendi) 1973
Taş Ocağında (Öyküler) ... 1975 - 1988
Çöpçü Türküsü (Şiirler, tükendi) 1976
Alamanya Gurbeti (Mektuplar ,tükendi) 1977
İş Arkadaşları (Şiirler) 1980
Fırın Patlayınca (Öyküler) 1982
Makinalar Çalışırken (Almanca - Türkçe öyküler) 1983
Duyuyor musunuz? (Şiirler) 1983
İzmir'in İçinde İnce Minare (Şiirler) 1986
Bir Ekmek Var Orada (Şiirler) 1986
Ayva Kokulu Ev (Öyküler) 1986
Almanlar Bizi Sevmedi (Roman) 1986
München İm Frühlingsregen 1987
(Almanca öyküler, şiirler)

TAŞ OCAĞINDA

KÜSKÜ DEMİRİNİ PInar çalısı dibine hızla fırlatan Raşit, elini ağzına götürüp bağırdı

— Kaçın Ülen! Dinamit patlıyooor!.

Taş ocağındaki işçiler kazmalarını, küreklerini, küskü demirlerini gelişi güzel ellerinden atıp, birer çalı, taş yığını arkasına saklandılar. Taş ocağı işvereni Ahmet Efendi, taş ocağına giren alanın başındaki şantiyeden başını uzattı. Raşit dinamitin fitilini biraz uzun kestiğinden, patlama uzamıştı. Sinirler iyice gerilmişti. Çalı ve kaya arkasına saklanan işçilerden, sigara saranlar bile vardı. İşveren, şantiyeden, taşeron Cemil'e bağırıyordu :

— Kov gitsin bu Raşit'i. Fitil bu kadar uzun tutulur mu? On santim bilemedin on beş santim kesilir bu. Me-

reti elli altmış santim kesiyor. Kucak dolusu para verdiğim, elli altmış işçi de yatıyor çalıların, kayaların arkasında. Günde otuz dinamit patlasa, otuz dakika eder. Biz parayı dereden toplamıyoruz. Bu işin vergisi var, algısı var, maliyesi var...

Müthiş bir "gümm!." sesi sarstı ortalığı. İşveren korkudan sapsarı kesildi. Çalılar, kayalar arkasına saklanan işçiler, yuvarlanan kaya parçalarını varyozlarla parçalamaya başladılar. Raşit, meşe çalısı dibindeki, açılan kaya deliklerinden birinin derinliğini, küskü demirinin tersiyle ölçtü. Kayışına bağlı fitil demetinden altmış santimlik fitili çakısıyle kesip, arka cebinden çıkardığı dinamit lokumunu yeni yuvarlanan taşın üstüne gelişigüzel bıraktı. Yazlık gömleğinin göğüs cebinden çıkardığı kibrit kutusundan dinamit kapsüllerinden birini fitile usulca yerleştirdi. Dişiyle kapsüle fitilin değdiği yeri sıkıştırdı. Kurşun kalemini dinamit lokumuna batırdı. Açtığı deliğe kapsülle fitili yerleştirdi. Taştaki açılan deliği küskü demirinin tersiyle yeniden ölçtü. Dolapsız kuyulara, urganla kova salar gibi, fitilin ucundan sallanan dinamiti, açılan deliğe yerleştirdi. Önce bir avuç kum attı deliğin fitilden sonraki boşluğuna. Sonra su ile karılan çamurla sıkıştırdı. Dinamit fitilinin ucu on santim dışarıda kalmıştı. Heyecandan alnında biriken terleri, elinin tersiyle sildi. Az önce patlama sonucu, yuvarlanan taşları varyozlarla ufak, taşınabilir parçalara bölenlere, bir yere yığmak yapanlara sevgiyle baktı. İki elini ağzına götürüp, boru yapıp bağırdı

— Ovaya doğru kaçın, çekilin patlıyooor!.

Taş yükleyiciler, kırıcılar, gülüşerek yeniden, az önceki yerlerine çekildiler.

İşveren, bu kez taşeron Cemile'e daha sert

— Yahu, kardeşim bu Raşit, bana iflâs topunu bu

yıl diktirecek! Neredeyse ilçeden taş kamyonları gelecek, ortalıkta on kamyon bile taş hazır değil. Oysa on gün içinde altı yüz metreküp taşı, yeni hastane yapısı alanına dizmek, sıralamak zorundayım. On beş kamyon altmış metreküpten bir santim fazla gelmez. Duvara girince de dörtte bir azalır bu meret. Söyle bu Raşit denilen baş belâsına, fitili kısa tutsun.. Taşlraa açılan dinamit delikleri de iki gün sürüyor. O kada rderin olmasın varsın. Ülen, granit taşlara bile açılmaz bu kadar derin delikler.. Cemil, bak sen çok severim. Ama çıkarımı daha çok severim. Bu böyle olmaz, kov gitsin keratayı.. Ne özelliği var bu itin?

Taşeron Cemil, gözlerini kapıdan ayırarak işverene baktı

— Bu taş ocağı senin. Ama Raşit, benim işçimdir. Ben, kendisinden hiç mi hiç yakınmıyorum. Oğlan işini biliyor. Sonra askerde istihkâm çavuşuymuş. Bir aydır da benden kerpeten istedi. Ben de senden istedim. Çocuk fitille kapsülü dişiyle sıkıştırıyor. İşlerin çabuklaşmasını istiyorsan, bir taş tabancası alırsın. Bir de jeneratör getirirsin buraya, on günlük işi bir günde yaparız. Bir kerpeten bile gelmedikten sonra, taş tabancasını çok bekleriz ya!. Bilgili, görgülü oğlan askerden yeni geldi. Patlatma uzmanıymış askerde. Kötü mü, iyi mi, dinamit lokumuna bir bakınca şıp diye anlıyor. Renginden anlıyor. Taşların damarlarına bakarak, nerelerden delik açılacağını o işaretliyor hep. Okumuş adamın durumu başka. Onun işaretlediği yerlerden patlattığı dinamitlerden daha fazla taş çıkıyor. Demin de söyledim, oğlan kapsülle fitili dişiyle sıkıştırıyor. Kapsülü dişiyle sıkıştırırken, ağzında patlarsa, kafası paramparça olur. Bu işin bir ölüm işi olduğunu biliyorum. Kapsülün ağzını yele karşı tutarsan bile patlar. Tut ki oğlan bu işi dişleriyle yapıyor. Bu yüzden de yürekli olduğundan

öteki işçiler arasında sevgisi çok.. İşçiler, yürekli adamları severler. Ödlek insanları hiç kimse sevmez, ödleklerden başka..

Taşeron Cemil'in öfkesi yatışır gibi oldu. Tahta ranzanın kıyısına oturdu. İşveren, sesini yumuşattı. Karşı yatağa otururken

— Oğlum Cemil, ben senin işine karışmak istemem. Ama bu oğlan hırlı bok değilmiş. Hani ilçedeki Komiser Halil Bey'le arasıra tavla oynarız da, oradan duygum var.. Başımıza iş açılmasın. Taş ocağımda dedikodu istemem. İyice kolla onu. İşçilere iyi görünüp zehirlemesin.. İşçi sınıfının iktidarı gibi bir söz etmiş bir yerde. Bu işçiler iktidara geçerse, durumumuz ne olur bir düşün!

Taşeron Cemil gözlerini açtı, şaşkın

— Nasıl olur?

— Vallahi bunların eline fırsat geçse, ellerindeki varyozlarla taşları kıracaklarına, ilkin bizim başlarımıza vurup parçalarlar. Yoksullara yüz vermeye gelmez. İktidara geçtiklerini düşünmek bile insanın kıllarını diken diken ediyor...

Taşeron Cemil, işverenin tombul parmaklarındaki, oynayıp duran tesbihe baktı. Dalgın, şaşkın

— Vallahi, Raşit için söylenenler ne derece doğru, bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa bu oğlan çok okuyor. Bavulunda da yığınla kitap var.. Pek öyle işçilerle bol bol konuştuğu da olmuyor. Ne içkiye, ne kumara, ne kadına yatkınlığı var.. Böyle, kendi halindeki insanları durup dururken ne diye suçlamaya çalışırlar bilmem ki? Komiser Halil'in borusu ilçede öter. Burada değil.

İşveren konuyu değiştirmek istedi. İlçeden gelen kamyonlardan biri taşla dolmuştu. Şoförlerden biri bağırdı ocaktan

— Cemil Bey!.

Taşeron, başını uzattı şantiyeden :

— Ne var oğlum?

— Yaz bir kamyon daha e mi?

— Olur, olur, yazdım.

İşveren dalgın, yanaştı kamyona. Şoförün yanına oturdu. Öğle güneşi fırına çevirmişti kamyonun içini. Boncuk iriliğinde terlemeye başladı işveren. Taş yüklü kamyon, inliyerek çıktı ocaktan. Az önceki konuşmaları işçilerden bir kısmı duymuştu. Kinli gözlerle baktılar işverenin arkasından.

Taşeron Cemil saatine baktı, elini ağzına götürüp bağırdı

— Paydosss!.

Raşit şantiyeye doğru yaklaşırken, işçiler ayağa kalkıp saygıyla sofralarına buyur ettiler. Raşit, elini göğsüne bastırarak, gülerek teşekkür etti

— Sağolun yemiş kadar hora geçti. Afiyet olsun. Afiyet şeker olsun!.

Şantiyeye girdi Raşit. Taşeron Cemil, yatağının kıyısında öğle yemeğine başlamıştı. Lokmasını yutarken, boğuk

— Buyur oğlum, Raşit!

— Sağ ol abi, afiyet olsun.

Raşit, tahta bavulunu açtı. Erimeye yüz tutmuş tahin helvasından bir parça koparıp, taşeronın sofrasının kıyısına bıraktı. Taşeron, çok yoksul olan Raşit'in anasını anımsadı. Tütün mağazalarına giderek büyütmüştü Raşit'i. Raşit'in küçüklüğünü düşündü. Bir kezinde de, Taşeron Cemil'in anasına bırakmıştı Raşit'i. Elindeki vesikayla gaz almaya gitmişti Raşit'in anası. Raşit, altına pislerse, değiştiriver diye de öğütlemişti anasına. Bez de

bırakmıştı. Yeni yeni dilleniyordu Raşit. Kara kuru bir oğlandı. Anası gibi de burnu yassıydı. Cemil o gün bir yerlere gitmemişti. Saatlerce Raşit'le suculuk oynamıştı. Fabrika sokağının ortasından akan lağım sularıyle oynamışlardı. Akan pis suların önüne taş, kum, ot parçaları doldurarak, Cemil'lerin yol kapısının altından, bahçelerine akıtmışlardı. Yeni açmaya başlayan ak zambakları, nar, incir ağaçlarını sulamışlardı. Raşit, minik papuçlarıyle lağım sularına girmişti. Yoldan geçen bir beygir arabasının tekerleği, barajlarını orta yerinden yarınca, bahçeye gelen lağım suları birden kesildiğinden, su gelmiyor diye Raşit dakikalarca ağlamıştı. Raşit'in inci gibi akan gözyaşlarını dindirmek için neler yapmamıştı Cemil! Evlerinin önündeki yediveren asmasındaki yeni kanatlanmaya yüz tutmuş kumru yavrularını okşatmıştı. Yediveren üzümü yedirmişti. Kuşlarla oynarken susmuştu Raşit. Ağlarken de altına sıçıp işemişti. Cemil, Raşit'in altını değiştirmişti. Kirli bezleri de kovadan maşrapayla su alıp, irice taşın üstünde yıkamıştı. Pekmezle ekmek yedirmişti Raşit'e. Dalgınca sevgiyle gülümsedi. Raşit, alıngan

— Niye güldün, Cemil ağabey?

— Hiç, küçüklüğünü anımsadım da...

Raşit, sofrasını toplayıp tahta bavuluna yerleştirdi. Kitaplarını okşar gibi bavulunun, helva ve ekmekten ayrı kısmına el havlusuyla ayırdı. İç çamaşırlarını kitaplarının üstüne gelişi güzel sıraladı. Taşeron Cemil'e yumuşak bir sesle

— Ben, işi bırakıyorum Cemil abi!

Cemil, oturduğu tahta iskemleden üzgün

— Niçin, Raşit?

Raşit, tahta kapaklı şantiye penceresinden, işbaşı yapmak için, taş yığınlarına yaklaşan işçilere baktı

— İki aydır burada birlikte çalışıyoruz. Bir küçük kapsül kerpeteni istedim. Aldırmadınız. Kapsülü fitile dişimle sıkıştırıyorum. İşverenin parası değerli ise, benim canım daha değerli onun parasından. Başka bir insan bulun dinamitleri patlatacak. Şu bizim hesabı yapıver sen. Hem, işverenin bakışlarını beğenmiyorum ben. Hırsız köpek, geçen yıl yaptığı okullardan birinin duvarı çatladı. Başka bir okulun da çatısı çöktü. Çocuklar içeride ders yaparlarken çöktü hem de. Kooperatif evlerinden de tonlarca demir çaldı geçen yıl. Böyle, yoksul bir halkın paralarını çalan bir insanın işinde çalışmak ağrıma gidiyor. Ben hammal olduktan sonra, sırtıma yük vuracak insan çok bulunur. Sana saygım, sevgim çoktur. Cemil abi. Ama, işveren gibiler, onların arkasındakiler bize düşman. Öyle açlık, işsizlik yıldırmaz beni pek. Şu karşıki dağların arkasındaki tuğla ocaklarına gideceğim. Gece gündüz çalışacağım. Hiç olmazsa beni hiç kimse tanımaz. Bu toplumun baskısından da kurtulurum.

Taşeron Cemil günlük iş defterini çıkardı. Raşit'in aldığı avansları Yenice paketinin arkasına yazdı. Kâğıt paraları tahta masaya saydı. Raşit, parayı kısımlayıp cebine atarken, gözleri buğulandı

— Cemil ağabey!

— Buyur oğlum!

— Yarından sonra cumartesi biliyorsun, bizim kentin pazarı. Nasıl olsa şantiye kapalı. Nasıl olsa pazara gideceksin. Şu paranın yarısını anama veriver. Gittiğim yerlerden anama mektup yazarım.

Cebine koyduğu kâğıt paraların yarısını taşoranın şaşkın, üzgün bakışları arasında tahta masaya bıraktı.

— Peki oğlum, veririm.

— Sağ ol!

— Oğlum, Raşit! Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur. Artık eksik hakkını helâl et. Gene gel e mi? Sana istediğin anda iş veririm.

Raşit, gülerek elini uzattı.

— Ben, helâle, kadere madere inanmam, Cemil abi. Kader denilen şey, bizim güçsüzlüğümüzün, çelimsizliğimizin, bilgisizliğimizin savunmasından başka bir şey değildir. Ama insana inanırım. Sömüren insana değil, sömürülen mazlum insanlara. Sömürenlerle boğuşan, yürekli insanlara inanırım. Sen iyi bir insansın. Hepsi o kadar. Çok anlattım, bir kez daha söyleyeyim giderayak. İyi olmak da bir yerden sonra hiçbir şey anlatmaz bana. İyileri çoğaltmak, direnci de yoğunlaştırmak gerek. Değiştirmek gerek bazı şeyleri. Haydi sağlıkla kal. Anamın, benim için de ellerinden öpüver.

Sarıldı öptü, Taşeron Cemil'i. Cemil'in gözleri yaşardı. Arkasına dönüp gözlerini kuruladı. İşverenden sonra, içeride yüksek sesle konuşma olduğundan, şantiyenin kapısına birikmişti işçiler. Elindeki tahta bavuluyla, sırtında dürülü pembe yorganıyle Raşit, şantiyenin kapısından iş arkadaşlarına

— Hoşçakalın arkadaşlar. İşi bıraktım. Böylesi daha iyi benim için. Siz işinizi sürdürün, elim ererse mektup da yazarım size.

— Güle güle oğlumuz.

— Bizleri unutma e mi?

— Ayağın göl, başın pınar olsun.

— İşlerin su gibi aksın gitsin.

— Bu temiz yürekle her yerde kazanasın.

— Koca koca camlı masalarda memur olasın inşallah!

— Raşit'imiz de gidiyor elden.

— Ülen, kim bize geceleri gazete okuyacak şimdi?

— Koç gibi yüreği var maşallah!

— Allah, sana kırk katırla kırk da avrat versin e mi!

— Bizleri sakın unutma oğlumuz.

İşçilerin ellerini sıktı Raşit. Teker teker sarılıp öptü. Sırtlan Bayırı'na doğru çıkmaya başladı. Taş ocağı işçileri, arkasından, top zeytinliklere girinceye kadar baktılar. Taşeron Cemil, şantiyeye girerken mırıldandı : "Dünyalar durdukca yaşayasın Emine abla. Bir oğlan doğurmuşsun, aha şu taşlar kadar sert" dedi.

SARHOŞ HAMİT

HAMİT ALMAN KAHVEsinden çıkınca, kar yağmaya başladı. Fabrikanın yurduna gitmek istemiyordu erkencikten. Bir başka kahveye daha girip, birkaç şişe daha bira içmek istiyordu. Ortalık kararmaya başladı usuldan. Büyük postane önündeki, yanan flüorasanlardan anladı akşamın geldiğini. Kardan akreple yelkovanı görünmüyordu büyük istasyon önündeki saatin. Yarı araba iriliğindeki saat, çok yakından seçilebiliyordu ancak. Postane önünde uzun takma kirpikli bir Alman kadını birilerini bekliyordu. Hamit, umutla yanaştı kadına. Kadın başını çevirdi, Hamit'in yaklaştığını görünce. Hamit kırıldı gitti. Elini belli belirsiz, kadına karşı sallıyarak, homurdandı: "Ulan, yedik mi seni orospu? Bir çift söz edecektik, bilir bilmez. Biz Alman değilsek, insan de-

ğil miyiz? Allahsız karı, biz insan değil miyiz? Yüzüne bak şunun. Yüzüne bak da süngüye davran. Anam avradım olsun süngüye davran, e mi?" Az kalsın, kırmızı ışıkta geçiyordu karşı yola. Arabanın biri acı bir fren yaptı. Hamit'in haçına putuna sövdü arabanın sürücüsü, şişmanca, orta yaşlı Alman erkeği. Almanı kızdırdığına sevindi Hamit. Yolun öteki başından, arabanın arkasından bağırdı: "Söv, ulan söv istediğin kadar, haçıma putuma söv!. Haçım putum yok ki!. Ben, müslümanım evelallah.. Bir camime söv de, seni dünyaya geldiğine pişman edeyim.. Eğerim Allah, seni o, arabanın içinde pestil yapmazsam, bana Sivaslı sarhoş Hamit demesinler, iyi mi? Ayazın etkisiyle biraz kendine gelir gibi oldu Hamit. Sağına soluna bakındı. Hızla geçen birkaç tramvayın istasyon önünde durduklarını gördü. Az ötedeki park kahvesine doğru yürüdü. Hiç olmazsa park kahvesinde çalışan, Monika'ya bir konyak söylerim de, yine kıçını okşarım diye, geçirdi içinden. İki üç konyak ısmarlayınca, dudaklarından bile öptürüyordu Monika. Kaç kez başkalarıyle öpüşürken görmüştü. Ama kaç kez, pansiyona, otele götürmeği söylediyse, ya aybaşılığım ya da olmaz, birine sözüm var demişti. Gece saat bire kadar beklemişti kahvede. Saat gece birde kapanıyordu o çevredeki kahveler. Polisten izinleri o kadardı. Tam saat biri bir geçe uzun boylu, sarışın bir Alman delikanlısı Monika'yı arabasına bindirip götürüyordu. Kocası mıydı, sevdiği başka biri miydi, bilmiyordu Hamit. En çok da buna yanıyordu. Beğendiği bir kadının başka birisiyle çıkıp gitmesine bir türlü içi katlanamıyordu. Kaç geceler yatarken dua etmişti. Tanrısına yakarmıştı: "Bu Monika'yı her akşam götüren, uzun boylu Almanı ne yapmalı acaba? Yarap! Sen ulusun, her şeye kadirsin, bu hırsız merdiveni boylu Almanın bir araba kazasında, canını al

da, Monika bana kalsın. Nasıl olsa yüzüğü parmağımdan çıkardım, evli olduğum belli olmaz. Benimle nasıl olsa gider. Bıyıklarımı okşayıp duruyor ikide bir. N'olursun güzel Allahım, o Almanın canını al!" demişti. Bir ara az önce söylediklerini anımsadı Hamit, utandı: "Ulan, oğlum Hamit! Otur götünün üstüne, bok yeme.. Kimin nerede, nasıl öleceği belli olmaz. Tövbe, tövbe!. Sen bağışla Yarabbi! Ulan, bu gâvur milleti, öle öle biter mi be! Oğlum?" Yaya kaldırımın ortasındaki genç ıhlamur ağacına tosladı, güldü: "Oğlum, sarhoş Hamit! Adın çıktı dokuza, inmez gayri sekize." dedi.

Monika'nın çalıştığı park kahvesine girdiğinde, genç bir Almanın masanın üstünde, arkadaşlarına söylev çektiğini gördü. Genç Alman, dünya siyaseti üstüne, devlet yöneticilerine verip veriştiriyordu. Masanın çevresindeki arkadaşları da ikide bir alkışlıyorlardı. Garson Monika, kahvenin büfesine yaslanmış, kendine ısmarlanan konyağı içiyordu. Hamit'in kapıdan girdiğini görünce, gülümsedi. Hamit, Monika'ya baygın bir şekilde baktı. Kapkara bıyıklarını sıvazladı. Yeniden güldü Monika. Hamit'in oturmak istediği masanın başına dikildi. Gelişi güzel eline aldığı bira kartonuyla masanın üstünü temizler gibi yaptı. Hamit, yorgunca oturmuştu masaya. Monika'nın elini birden tutup öptü. Monika, elini hızla çekip, yarı mutlu, Hamit'in elinin üstüne, bira kartonuyla vurdu. Hamit, kısık bir sesle bira söyledi. Monika henüz sarhoş değildi. Azıcık kafayı bulunca öpüşüyordu kahvedekilerle. Kahve sahibi de biliyordu. Öpüşmeler, içki satışını arttırdığından, ses etmiyordu. Belki içki satışlarından yüzdelik veriyordu Monika'ya. Masa üstündeki genç Alman, konuştukça alkışlanıyor. Alkışlandıkça birasından bir yudum daha içip, coşuyordu. Çok konuşmaktan ağzının iki yanında beyaz iki

köpük, uzaktan bile belli oluyordu: "Arkadaşlar bizim biramızı kesmeye yada pahalılaştırmaya kalkanlara, önümüzdeki seçimlerde oy vermiyeceğiz. Değil mi?" Evet, sesleriyle doğrulandı dedikleri. Ön dişleri bir dövüş sonucu kırılan bir başka Alman genci ayağa kalkıp konuştu: "Yalnız bira mı, patates salatasını unuttun mu?" dedi. Masanın çevresindekiler, kasıklarını tuta tuta güldüler. Hamit homurdanmaya başladı: "Ulan, biradan, patatesten başka ne bokunuz var? Biri çıksa da şu kapıdan, bir dost çıka gelse de iki çift söz etsek.. Ulan, Allahsızlar be!. Töbeler olsun, Allahsız bunlar. Bu Allahın kulunun ne derdi var demezler." Monika, ikinci birayı getirdiğinde, bir yudum da kendi içip Hamit'e uzattı. Sevindi, Hamit. İğrenmeden, kendi bardağından içişine sevindi. Bir konyak söyledi Monika'ya. Monika, "şerefe" dedi. Her dilden şerefe demesini öğrenmişti. Ama Hamit, dostlarıyle içerken 'gittiği yerler dert görmesin" derdi. Ama bunu Monika'ya öğretmek zor işti. Almancası yeterli değildi öğretmek için. Bir de çok içkiliydi bugün. Birçok Alman gibi "ş" harfini kullanamıyordu. Monika "ş" yerine "s" deyip geçiyordu. Bu Hamit'e, bugün bir kez olsun Monika'nın "serefe" demesi bile yetip artmıştı. İkinci konyağı ısmarladıktan sonra Hamit, Monika'yı hızla kucağına çekti. Ensesinde, bağırıp çağırmasına aldırmadan, iki kez öptü. Monika bir iki bocaladı. Hamit'in elinden kurtulunca, sol yanağına bir tokat attı: "Domuz köpek!" diye de bağırdı. Kısa boylu, korkulu bakışlı, yarı sarhoş kahve sahibi, elindeki puronun külünü Hamit'in kül tablasına silkelerken, Hamit'in kahveden hemen gitmesini söyledi. Hemen gitmezse polis çağıracağını söyledi. Hamit, gözlerini açarak kahve sahibini göğsünden hızla itti. Kahve sahibi büfeye doğru hızla sendelerken, ağzından purosu düştü. Monika polise çoktan telefon et-

mişti bile. Hamit, cebinden sustalı çakısını çıkardı; Türkçe bağırmaya başladı "Ulan, Allahsızlar! N'aptık yani? Yedik mi Monika'yı? Ulan, köpeklere yapılmaz bu be!. Bana tokat atacak orospu karı daha anasının karnından doğmadı. Tamam mı?" Bir iki sendeledi. Elindeki bıçağı hırsla masaya sapladı. Yarıya kadar içilmiş bira bardağı devrildi. Oturduğu sandalyayı önüne çekti. İki ince gözyaşı süzüldü, esmer yanaklarından aşağı, elinin tersiyle sildi. Bağırdı: "Ulan, Allahsızlar! Aah şu bira gibi kanım aksın ki, hepinizi koyun keser gibi keserim. İyi mi?" dedi.

Üç resmî polis kahvenin kapısında göründü. Polisleri gören öteki Almanlar seslerini kestiler. Hamit toparlanmaya çalıştı. Yer gösterdi polislere. Polislerden en genci, masa üstüne saplı çakıyı çekip çıkardı. Pasaport sordu yaşlısı. Yoktu üstünde Hamit'in. Bir polis, kahveciden, Monika'dan davacı olup olmadıklarını sordu. Üçüncü polis, kahvenin kapısını tutmuştu. Suçlu, kaçmasın diye arama taramalarda da böyle yaparlardı. Hamit, bir ara ayılır gibi oldu. Mırıldandı: "Ulan, Hamit! Şimdi boku yedin işte!" dedi.

BAYRAMDAN SONRA

TERZİ ŞABAN'IN BÜYÜK oğlu Arif'le küçük oğlu Sabri, Akçakmak'tan aşağı, kestirmeden, ilçeye iniyorlardı. Bozdağ köyünde oturan baba ve analarının elini öpmekten dönüyorlardı. Kurban ve şeker bayramlarında hep ilçeye emmilerinin, dayılarının ellerini öpmeye giderlerdi. Arif on iki yaşında, Sabri sekiz yaşındaydı. Babasının verdiği araba parasını, ilçenin İyi Sinema'sına giderek, harcamayı düşündüklerinden yaya yürüdüler. Ovacık yolu bitip Akçakmak yol ayrımına gelince, Gölcük köyüne giden bir araba dolusu yolcu iki kardeşe şaşkınlıkla baktı. Arif'le Sabri, iyi yürüyelim, çabuk yürüyelim diye, papuçlarının bağlarını birbirine bağlamışlar, omuzlarına atmışlardı. İki kardeşin pantolonlarının dizleri, arkaları yamalıydı. Belki de gelirli ara-

ba yolcularının iki kardeşe yadırgıyarak bakmalarının nedeni buydu. Gölcük yaylası yalnız gelirli insanların gidebileceği bir gezinti, eğlenti yeriydi. Arif kızdı. Ama belli etmedi öfkesini. Sadece dilini çıkardı arabanın arkasından. Şişmanca bir çocuk, tüccar Hacı Fettah'ın oğlu, arabanın arka camından dilini çıkardı iki kardeşe. Arif'in gücüne gitmişti çok. Geçen yıl ilçede ilkokulu birlikte bitirmişlerdi. Hacı Fettah'ın oğlunun derslerine yardım etmişti. Hele tarih, coğrafya, Türkçe derslerinde çok tembeldi Hacı Fettah'ın oğlu. Arif aylarca çalıştırmasa, geçemiyecekti belki sınıfını. Arif işte buna kızmıştı en çok. İki kardeş, yol ayrımındaki çeşmeden ellerini ayaklarını yıkayıp, papuçlarını giydiler. Köylerinde okul olmadığından, ilçedeki emmilerinin, dayılarının yardımıyle okula gidiyorlardı. Dağdan aşağı Uyuzlar köyüne, oradan da Zeytinlik köyüne geçeceklerdi. İkinci köyden sonra, evlerinin bulunduğu Arap Kazıkları Mahallesi'ne iki buçuk saatte varacaklarını hesap ettiler. Arif kardeşine, Tabanbağı, Birgi, Beyazıt, Küçük Avulçuk, Siyek yoluyle giderlerse, beş saatten fazla süreceğini anlattı. Sabri pabuçlarını giymiyeceğini söyledi ağabeyisine

— Ben giymiyeceğim papuçlarımı, olmaz mı?

Arif, sevgiyle güldü. Yanaklarını okşadı kardeşinin :

— Olmaz kardeşim, olmaz. Ayağına pıtırak dikeni batar. Bu yerlerin taşları serttir. Çakılları da sivri sivri, onlar da batar. Hele pınar çalısı dikenleri, akrep de var, yılan da. Sokar sonra güzel ayaklarını.. Giy bakalım çabuk papuçlarını..

Sabri'nin korkudan gözleri ireldi.. Ayaklarını yılan sokmuş gibi çekti ahırdaki sudan. Nazlanmadan giydi papuçlarını.. Yağmur bulutları Keldağ'ın tepesine doğru koşuşuyorlardı. Yağmur yeli ıraklardan toprak kokusu ge-

tirdi Arif'in burnuna. Allah Diyen, Küçük Çavdar köylerine deri tulumlar içinde zeytinyağı götüren Birgili Salih, atı üstünden seslendi

— Merhaba, çocuklar!

— Merhaba, emmi!.

— Merhaba, emmi!

Atından inip, Birgili yağcı Salih, çeşmenin ahırına yanaştırdı atının kafasını. Hayvan kana kana su içerken, gülerek sordu iki kardeşe

— Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?

Arif yanıtladı

— Bozdağ köyünden babamızdan anamızdan el öpmekten geliyoruz. Şimdi de ilçeye gidiyoruz.

— Kimlerdensiniz bakayım?

Arif saydı döktü, yakınlarını. Zeytinyağcı Salih tanıdı çoğunu... Yirmi yıldır Birgi'den dağ köylerine, iki deri tulumla zeytinyağı götürüyordu. Sigarasını içerken dereye doğru inen yolu gösterdi

— Kestirmeden mi gideceksiniz?

— Evet, kestirmeden, dedi Arif.

— Öyleyse acele edin, neden binmediniz arabaya? Paranız mı yok?..

—

— Acele edin çabuk, bu Akçakmak'ın yağmuru pis belâ bir şeydir. Yelle karışık yağar.. Yelin de hangi yönde estiği belli olmaz. Alır yerdeki çakılı insanın yüzüne atar. Sanki biri attı sanırsınız.. Çevrenize bakar, insan ararsınız.. Derken, bir bakmışsınız ki sele suya karışmış ortalık.. Ben, yağmur gelmeden Tekke köyünü tutmaya çalışacağım. Size uğurlar olsun. Emminize selâm edin. Seferberlikte gâvura birlikte karşı çıktık. Birgili Yağcı Salih deyin, o bilir.

Zeytinyağcı Salih, yorgun atıyle birlikte Ovacık, Tekke köyleri vadisine girdi. Arif, Sabri'nin elinden tutarak inmeye başladılar dağdan aşağı. İlçenin üstündeki sisten minareler, kırmızı tuğlalı zeytinyağı fabrikalarının bacaları, beyaz badanalı tütün reji yapısı, İlkkurşun köyü doruklarındaki çam koruluğu, uzayıp giden İzmir kara ve demiryolu iyice görünmüyordu. Açık havalarda daha iyi görünürdü.

Zeytinlik köyünü yağmur tutmuştu. Datbey, Mursallı köyleri yağmur bulutlarından görünmüyordu. Uyuzlar köyüne doğru hızla yaklaşıyordu yağmur. Kuşlar kaçışıyorlardı kendilerine doğru. Sığınacak bir yer arıyorlardı. Uyuzlar köyünün üst başındaki meşe koruluğuna yetişmek için Arif, olanca hızıyla koşturuyordu. Sabri, ağabeyine yetişmek için zorluk çekiyordu. Düşmekten çok, cebindeki bozuk paraların saçılıp dökülmesinden korkuyordu. Pantolonunun sağ cebini sağ eliyle sıkıca tutuyor, bir kolu yapışık gibi durduğundan iyi koşamıyordu. Bir iki kez telâştan tökezlenip düştü. Canı yanmasına rağmen ağabeyi alay eder diye ağlamadı. Kekik ve yabani nanelerin kokusu vurdu burnuna düşünce. Ağabeyine seslendi:

— Ağabey!

— Ne var Sabri? Yine mi düştün?

— Bak, burada yabanı kekikle nane var..

— Eee! N'olacak? Kalk bakayım çabuk!

— Yolalım da evimize götürelim. Tarhana çorbasıyle, bulgur pilâvıyle öylesine güzel oluyor ki yemesi..

— Çabuk koştur arkamdan, yoksa seni buralarda bırakır giderim, anladın mı?

Sabri iyice dinlenmişti, yattığı yerden güldü. Yağmur damlaları kulaklarına, yüzlerine düşmeye başladı. Uyuzlar köyünün meşe koruluğuna yetişmişlerdi. Koru-

luğun başındaki çınar ağacının kovuğuna girdi Arif. Sabri'yi de kucağına aldı. Zor sığışabildiler kovuğa. Yağmur iyice bastırmıştı. Az ötesini bile seçmek olanağı yoktu yağmurdan. Islanmadan, bir sığınak bulduklarına sevinmişlerdi.

Köyün alt başı görünmeye başladı. Yağmur hızını yitirmişti. Köyün ilçeye uzanan yolun başındaki yüksek ağaçlardan birine yıldırım düştü. Koca çitlembik ağacı ortasından ikiye bölündü. Yıkıldı sağa sola. İki kardeş korkulu gözlerle baktılar yıkılan ağaca. Arif birden anımsadı. Geçen yıl ilkokul öğretmeni Haydar Erol öğütlemişti: "Sakın yağmur yağarken, yüksek ağaçların altına girmeyin. Yüksek ağaçlar, daima yıldırımı çeker. Ölürsünüz. Anladınız mı?" demişti. Yorgunluktan, ağabeyinin kucağında uyumaya başlamıştı Sabri, Sarstı, uyandırdı Sabri'yi

— Sabri, kardeşim uyan! Yağmur, çamur çabuk kaçalım buradan.

Sabri uyku sersemliğiyle şaşırdı. Köye doğru koştular. İyice ıslanmışlardı. Arif basık bir evin kapısını yumrukladı. Büyük bir gürültü oldu bu sıra. Sabri korkudan ağabeyine sarıldı. Az önce altına saklandıkları çınar ağacına yıldırım düşmüştü. Çınarın ana dallarından biri koptu, gittikçe çoğalmakta olan dere suyuna karıştı, sürüklendi.

EMEKLİ VALİYLE ÇİNELİ MEHMET

EMEKLİ ÇANAKKALE VAlisi Atıf Ulusoğlu, evinin merdiven sahanlığına çıktı. Elindeki bekçi düdüğünü üç kez üst üste çaldı. Üç yüz metre ötede, ilçe cezaevinin giriş kapısındaki kulübede nöbet bekliyen jandarma eri, karşı kulübede, sıcağın etkisiyle uyuklamakta olan arkadaşına seslendi:

— Kalk len! Uyuma, yine Vali Bey çağırıyor.

Karşı kulübedeki arkadaşı gözlerini oğuşturdu, bir iki gerindi. Ağustos sıcağı, kulübenin içini fırına çevirmişti. Ilık bir ter akmıştı arkasından, bacaklarına doğru. Boynundaki terleri iri mendiliyle bir iki sildi. İki siyah, kir lifi yuvarlandı hâkî gysisinden aşağı. Görmedi. Bir yudum su içti matarasından. Elini yüzünü ıslattı. Bir daha gerindi, cezaevinin yüksek taş duvarına doğru. Emekli Valinin

düdüğü üç kez daha üst üste çaldı. Toparlandı jandarma eri, karşıdaki arkadaşı kıs kıs gülüyordu. Homurdandı: "Ülen, Vali Bey! Artık alay komutanı değilsin, bir şey değilsin. Ne zırt fırt öttürüp duruyorsun elindeki zımbırtıyı? Hani yüzbaşım tembihlemese senin isteklerini yerine getirmek için vallahi, bu sıcakta tırnağımı bile oynatmam. Neyse, bu hafta sıra bende sana hizmet için. Boru mu askerlik? Emir demiri keser demişler." Düdük bir daha çaldı, üç kez. Şeker hastasıydı emekli Vali Atıf Ulusoğlu. Olur olmaz her şeyi yiyemiyordu. Tuzsuz ekmek yapıyordu fırıncı Cemil özel olarak vali için. Fırıncı Cemil de ilçenin ta öteki başındaydı. Fırıncı Cemil, İkinci Dünya Savaşında askerken, emekli vali de albaymış. Albay, izin vermiş ona bir haftalığına. Anam ağır hasta demiş fırıncı Cemil. Aslında karısını özlemiş de uydurmuş bu yalanı. Bu izin iyiliğini unutamıyor eski albayının, ona sürekli olarak tuzsuz ekmek pişiriyor fırınında. Arpa, buğday, çavdar karışımı, kiremit renginde bir ekmeği iki günde bir, jandarma erleri alıp getiriyor fırıncı Cemil'den emekli valiye. Kepini düzeltti, üstü başına çeki düzen verdi. Ayaklarını birleştirip, selâmı çaktı

— Buyur, komutanım!

Emekli vali, öfkeden kıpkırmızı olmuş yüzüyle

— Oğlum, neredesiniz? Yarım saattir, düdük çala çala yoruldum.

— Geldim, komutanım!

Emekli vali yatışır gibi oldu. Avucunda sıkmakta olduğu bekçi düdüğünü pantolonunun cebine koydu

— Git, bana Fırıncı Cemil'den ekmeğimi al da gel!

— Baş üstüne komutanım!

Jandarma eri, hızla gerisin geriye döndü. Silâhı om-

zunda ilçeye doğru uzaklaşırken, vali beyin kısa boylu, gözlüklü hanımı mutfaktan seslendi

— Atıf Efendi, askerle mi konuşuyorsun?

— Evet, Hanım!

— Hangisiyle?

— Çineli Mehmet'le.

— N'olur söyle de, bir kutu kesme şeker alsın, konuklar gelecek akşama. Belki de şekerimiz yetmez.

Vali bey sinirlendi. Kapının pervazına tutunup çıkıştı:

— Yahu, Hanımcığım, daha önce söylemek yok muydu?

— Canım, unutmuşum işte.

— Ama konuklarını hiç mi hiç unutmuyorsun, değil mi?

— Şimdi başlatma rica ederim. Çağır Çineli Mehmet'i geri!

Emekli vali, ellerini yana açıp bacaklarını birkaç kez vurdu. Düdüğü cebinden çıkarıp üç kez üst üste çaldı. Çineli Mehmet hapisâneyi az geçmişti. Homurdandı, geri döndü. Homurdanmasını sürdürdü: "Ülen, Vali Bey ne var yine? Ne unuttun? Tümünü birden söyleseydin olmaz mıydı? Hay, Allahım bu nedir böyle?" Hapisane önünden geçerken, nöbetçi arkadaşı, alaylı

— Koş ülen, ne duruyorsun Allahın tahtası koş!

— Şimdi koşmasından başlatma!

— Ayıp oğlum, ayıp! Koskoca Vali Beye karşı bu şekilde homurdanmak, hiç de iyi değil. İç Hizmet Yönetmenliğini hiç mi hiç bilmezsin? Koştur, Allah'ın tahtası koştur. Vali Bey kırk yılını vermiş bu orduya. A, götü boklu, sen kaç yılını verdin?

Çineli Mehmet, silâhıomzundan çıkarıp arkadaşına nişan aldı yalancıktan. Silâhın emniyetini açtı öfkeli

— Zırlayıp durma ülen! Anam avradım olsun, taa alnı kabağından vururum. Anladın mı?

Güldü arkadaşı. Vali Bey, düdüğünü bir daha çaldı. Çineli Mehmet adımlarını sıkıştırdı. Arkadaşı arkasından, nöbetçi kulübesinin önünde gülüyordu. Çineli Mehmet "Ne zırıldatıp duruyorsun o düdüğü? Gâvur zulumü senin bu sıcakta yaptığın. Tümünü birden söyleseydin olmaz mıydı? Buna Allah da, kul da razı gelmez." dedi.

İlçenin millî eğitim memuru, Şoför Kaltak Tahir'in kullandığı jiple birlikte Datbey, Mursallı köyleri yönünde hızla uzaklaştılar. Jip toza dumana kattı Yayla Caddesini. Toz bulutunun içinden Çineli Mehmet "Ülen a ölüsü kınalı, az yavaş sürsen olmaz mı? Seni jip gibi icat edenin, anasını avradını.. Tövbe, tövbe yarabbi! Sövmenin adını da günah demişler." Toz bulutunun içinden çıkan Mehmet'e, Vali Bey, yumuşak :

— Oğlum, kusura kalma!

— Buyur, komutanım!

— Bir kutu da kesme şeker al bizim bakkaldan.

Vali, Çineli Mehmet'in tozlu kirli yanaklarını okşadı. Avucunda sıktığı nikel paraları Çineli Mehmet'in hazırol durumundaki sol elini açıp bıraktı. Elinin üstünü okşadı. Usulca

— Bakkal, bizim hesaba yazar. Ay sonunda alır. Bu paralarla, tatlıcı kekeme Mustafa'dan börek ye, bir de vişne şerbeti iç benim için olur mu?

Çineli Mehmet'in gözleri parladı sevinçten. Az önceki öfkesini unuttu. Gevşemeye yüz tutan esas duruşunu yeniledi

— Olur, komutanım, sağ ol!

— Evli misin sen?

— Evet, komutanım!

— Kaç çocuğun var?

— Şimdilik üç, bir de yolcu var..

Emekli vali, elindeki düdüğü zincirinden tutup sallamaya başladı.

— Çok erken evlenmişsin sen.

— Evet, komutanım, öyle oldu.

— Kaçı kız, kaçı oğlan?

— Tümü de oğlan komutanım?

Emekli vali güldü. Gülerken, kök dişlerinin altın kaplamaları ısladı

— Erkek adamın erkek oğlu olur. Bu vatana asker gerek. Aferin, ne zaman tezkere alıyorsun?

— Yedi ay sonra komutanım!

— İyi, iyi. İzine filân ihtiyacın varsa, yüzbaşı oğlumuza söylerim telefonla. İstiyor musun izin?

Çineli Mehmet'in, özlemden hemen gözleri yaşardı. Uzayıp giden Adagide dağlarına baktı. Dağların arkasındaki Çine ilçesini düşündü. Bir iki günlüğüne gidip karısını kucaklamak, çocuklarını okşamak umudu sardı içini. Ama utandı Vali Beyden iki gün izin için. Aylık iznini kullanmıştı baharda. Yüzbaşıya söylemesini onur sorunu yaptı

— Yok. Sağ ol komutanım! Yedi ayım kaldı şurada.

— Haydi bakalım, al da gel ekmeklerimi, bir de kesme şekeri.

Çineli Mehmet, sevinçle gerisin geriye döndü. Nöbetçi arkadaşının önünden geçerken kaşlarını çattı. Aldırmadı nöbetçi arkadaşı. Silâhı omzunda gezinmesini sürdürdü. Karısını düşledi. Uzun siyah saçlarını okşadı. En küçük oğlu Tahsin'i emzirirken, boş kalan öteki memesini elledi. İçi cız etti birden :"Ülen, Çineli Mehmet, anam avradım olsun, bu Vali Bey hükümet gibi adam. Halimi

hatırımı sordu. Cemi cümle Muhammed Ümmeti razı olsun kenaisinden. Hemi de baba adam! Emme neden oğlanları seviyor da kız çocuklarını sevmiyor? Kız çocuğu gibi var mı? Şöyle, tarladan, bahçeden yorgun argın gelince, kahve pişirip, eline getirmesi bile bir devletlik değil mi? Sonra, kız çocuğu otur dedin mi oturur, kalk, dedin mi kalkar. Oğlan çocuğu öyle mi ya? Dağ bayır, keçi yavruları gibi zıplar da zıplar. Öldür allah, eve sokamazsın gün boyu. Ne pantolon, ne papuç, hiçbir şey dayanmaz keratalara. Ya, Vali Bey yanılıyor burada. Kız çocuğunun sevgisi başka. Bizim avrat, bu kez bir kız çocuğu doğurursa, adağım olsun, bir dana keseceğim. Hemi de kapımızın önünde keseceğim. Az buçuk malımız, maşatımız var.. Bir hafta da, gece gündüz, davul çaldıracağım. Gece gündüz davul çaldıkça, kaçak incir rakısı içireceğim yarenlerime. Bizim avrat, bu kez bir kız çocuğu doğursun hele. Öte yanı kolay."

İyi Sinema'nın önünden geçerken, bir gedikli çavuş, sinema afişlerine bakıyordu. Selâmladı gedikliyi. Gedikli görmedi. Kuyruğunu apış arasına kıstırmış, yaşlı bir çoban köpeği, İstiklâl Okulu önündeki dutluğa doğru gitti.

Mengeneci İbrahim'in dükkânının önünden geçerken Çineli Mehmet ayrımında olmadan osurdu. Bakkal Mengeneci'nin oğlu duydu, güldü. Gittikçe küçüldü gözleri, görünmez oldu. Çineli Mehmet, Kebapcı Hafız'm dükkânının önünden geri dönüp baktı. Mengeneci'nin oğlunun neden güldüğünü anlıyamadı.

YAKUP TÜTÜN ÇARDAĞINDAN KAÇTI

ANASIYLE BİRLİKTE KIrıp dizme tütün işlemeye gitmişlerdi. Yakup, kaçtı bir saat önce tütün çardağından. Kayaköy'ün üst başına kurulan çardaktan anası, kardeşi İbrahim uyurken, usulca sıyrıldı yorganın altından. Köyün içinden geçmedi. Bir gören olur da anasına ya da öteki kırıp dizmecilere haber verir diye. Kayaköy'ün Üzümlü Deresi'ne bakan doruklarından indi ova yoluna. Yoldan gitmek de istemiyordu. Ama başka yol da bilmiyordu. Arkadan tütün sahibi Abdullah Ağa ya da oğulları, atla gelir de yakalar diye korktu bir süre. Gece sabahadek tütün kırmaktan, sabahleyin de tütün yapraklarını dizmekten, tütün iğnelerine dizilen, yeşil, sarı tütün yapraklarını kargılara sıyırmaktan, kargıları, ıskaralara taşımaktan bıkmıştı. Uy-

kusuzluğa dayanamıyordu. Tütün zehirli elleriyle peynir ekmek, soğan ekmek, domates, biber, salatalık yemek de içini bulandırıyordu. Nasıl olsa iki ay sonra ilkokullar açılacak, son sınıfa gidecekti. İki ayı da nenemin evinde geçiririm diye düşünmüştü. Karadoğan Köyü yol ayrımına gelince iyice yoruldu. Parmak kalınlığında akan çeşmenin suyundan, elini yüzünü yıkadı. Avuçlarıyle suyu yudumladı. Çeşmenin üstüne yazılmış yazı etkiledi Yakup'u: "Bak şu virane çeşmenin su içecek tası yok - Kırma yoksulun kalbini yapacak ustası yok" Çeşmenin ahırında elini ayağını yıkadı. Taş ahırın köşesine oturdu. Çeşmenin sağından başlıyan zeytin ormanları Yenice Köy, Yeniköy'e doğru uzanıp gidiyordu. Az ötedeki bol gölgeli bir zeytin ağacı dibine oturdu. Sırtını ağacın gövdesine yasladı. Az sonra da uyudu.

Düşünde anasını gördü.. Elindeki yaş hayıt değneğiyle Yakup'u evire çevire dövüyordu. Yakup tütün tarlası içinden kaçtıkca anası arkasından yetişiyor. Hayıt değneğini çıplak ayaklarına, kollarına vuruyor, bağırıyordu: "Ülen, sen, yoksulluğuna bakmadan, utanmadan, arlanmadan, neden kaçtın tütün çardağından? Ülen! a odu ocağı sönesice, başı önce teneşire, sonra kara yere gelesice, yapacak mısın, kaçacak mısın bir daha?." diye bağırıyordu, vuruyordu, Yakup'un anası. Ortanca kardeşi İbrahim, ağabeyisinin bağırmalarına, anasının öfkeden ağzı köpürmüş bir şekilde, kullandığı hayıt değneğine, gözyaşlarıyle bakıyor: "Anacığım, yapmıyacak bir daha, n'olursun yeter, dövme artık" diyor, hayıt, değneğini anasının elinden almaya çalışıyordu. Anası birkaç tane de İbrahim'e yapıştırıyor: "Sus, ülen! Zırlanma sen de bu bokun soyu değil misin? Soydur çeker, boktur kokar, n'olacak?" deyip yoruluyor, dövme işini bırakıp, ağlama-

sını sürdürüyordu. Ağlaması yatıştıktan sonra, ilençlerine başlıyordu: "Babanız olacak, Yılık Memet, adam olsun da baksın sizlere. Adam mı cudam mı belli etsin bu gidenlere. Tüm, anası olacak fırın söngesini düşüneceğine, azıcık da bizi düşünsün. Naha inşallah, o fırın söngesi yapılı kadın yataklara yatsın da, yıllarca kapılara baksın. Bir yudum su verenleri bulunmasın. Ölürken de ben çekeyim çenesini, kapatayım ağzını inşallah!" Az önce dayaktan, korkudan titreşen, iki kardeş, bu kez boyunlarını büküp analarına acıyorlar, ağlamaklı oluyorlardı. Anaları, her süre olduğu gibi, ilençlerinin sonunu bağlıyordu. "Üstte yok, başta yok.. Midede yok, kursakta yok.. Bu, yoksulluktan bıktım usandım. Ülen, ben sizlere giysi alayım, papuç alayım, diye, akça pakça okula gitsinler diye, el işinde gece gündüz deviniyorum. Siz, garip ananıza yardım edeceğinize, yengeçler gibi yanma yanına gidiyorsunuz. Sizleri doğuracağıma taş doğursaydım keşke.. Hiç olmazsa taş işe yarar.. Atalarımız taş ol da baş yar demişler. Ne boksunuz ülen siz?" İki kardeş, bir daha dövülme korkusundan, birbirlerine sokuldular.

Çardaktaki başka kırıp dizmecilerden, Üf Ayşe'nin gelini Hatice, anasının kolundan tutup çardağın içine çekti. Nohut, pıtırak dikenlerinden kavurup öğüttüğü kahveyi, ispirto-ocağında pişirdi. İlkin, Yakup'un anasına, sonra da kendine doldurdu çinko ce veden. Karşılıklı birer de köylü sigarası yaktılar. Üf Ayşe'nin dul gelini bozdu sessizliği: "Boşver Emine abla, aldırma sen. Çocuklardan fayda yok.." dedi. Yakup'un anası, kahvesinden bir yudum, sigarasından bir nefes aldıktan sonra: "Çocuklarından çek, kocasından çek! Kaymvalidesinden, kayınpederinden çek! Ülen! çile çekmek için mi geldik bu dünyaya? Gün yüzü görmeyecek mi, bu yörük Emine? Valla-

hi elimi eteğime dolar, giderim arasta kahvesine, işsiz oturan benim Yılık Memet'e, sıtır nalet ederim. Hemi de gönül et diyor." Hatice, sigarasından bir nefes çekti: "Vallahi, Emine abla, erkek erkektir. Evin direğidir. Benimki ölüverdi de iki yıl önce, neler çekiyorum bak!." Yakup'un anası hırsla kahvesini yudumladı: "Ne erkeği be Hatice! Böyle soğan erkeği eksik olsun. Azıcık aşın, kaygısız başın. Senin oğlanların artık büyüdü, eli iş tutuyor. İyi Sinema'nın önünde çekirdek, gazoz satıyorlar hiç olmazsa. Ya, bunlar n'apıyor? Biri buradan kaçıyor, nenesinin yanına. Öteki daha küçük, elinden bir şey gelmiyor." Başını sallıyor, Hatice "Benim oğlanlar çekirdek, gazoz satıyorlar ama, ne faydası var anacığım? Bir paket cıgara, bir ekmekle mi çıkıp geliyorlar eve? Anca kazandıklarını kumara, şaraba, esrara veriyorlar. Gördükleri mi var anacıklarını bu Kayaköy ovasında? Eşek kadar oldular maşallah, kocaman önümüzdeki yıl askere gidecek. Öteki de o gelince asker olacak.." Başındaki çemberinin yeniyle gözlerini kuruladı: "Ülen, bir anacığınız var be! El işinde utanmıyor musunuz anacığınızı çalıştırmasını. Haa! Utanmıyor musunuz?" Bu kez de Hatice ağlamasını sürdürdü. Avutmaya çalıştı Yakup'un anası: "De, kız de! Ağlama. Senin oğlanların dili tatlı yine. Tatlı dil yılanı delikten çıkarır, demişler. Günün birinde uslanırlar da, el gün onlardan imrenir. Sen hiç gam, kasavet çekme! Hem, bak Emine ablam, demişti diyeceksin." Umutla gözyaşlarını yeniden kuruladı Hatice: "Ne bileyim artık? Ağzın ballan kaymak yesin Emine ablam! Allah, o günleri tez elden göstersin bana. Yalnız bana değil, cemi cümle Muhammet Ümmetine göstersin. Koca papuçlu Allahım, tez elden mutlu günleri ihsan etsin kullarına."

Yakup, Kayaköy'e giden millî eğitim memurunun ji-

pinin sesiyle uyandı. Tıknaz biri indi jipten. Çeşmeden elini yüzünü yıkadı. Şaşkın, korkulu bakınmakta olan Yakup'u yanına çağırdı

— Gel, bakayım buraya!

Yakup geldi, selâm verdi başıyle. Millî eğitim memurunu tanımıştı. Son sınıf öğrencilerine coğrafya dersine gidiyordu. Ellerini yana yapıştırıp dikildi karşısına öğretmenin

— Günaydın, öğretmenim!

— Günaydın, ne oturuyorsun burada?

— Hiç, dinleniyorum.

— Anan, kardeşlerin, ailen nerede senin?

Öğretmen yumuşadı. Saçlarını okşadı Yakup'un:

— İyi ya, bizde o yöne gidiyoruz. Atla bakalım jipe.

Yakup, jipe binmekle binmemek arası bocalarken, kolundan tutup jipin arka tarafına attı millî eğitim memuru. Yeni yapılan bir köy okuluna bakmaya gidiyordu. Şoför tozdan topraktan beyaza bulanmıştı. Gülerek baktı Yakup'a. Tanımıştı Yakup'u. Babasına birkaç kez papuç yaptırmıştı. Yakup'u dükkânda eğri çivileri doğrulturken görmüştü. Oradan tanıyordu.

Yakup üç dört saattır, tütün çardağından uzaklaşmıştı. Anasına, çardaktakilere, kuş tutmaya gittiğini söylemeğe karar verdi. Daha az azar işitecek, daha az dayak yiyecekti. Belki de olmayacaktı hiçbir şey.. Jip, bir toz bulutu bırakarak Karaköy sokaklarına girdi. Çeşme başında ellerindeki yaş otlarla eşek arısı öldüren dört oğlan çocuğu, bağrışarak jipin arkasından koşturdular.

DOĞU MEZARLIĞINDA

YABANCILAR POLİSİNden oturma iznimi uzatmak için o gün işe gitmedim. Postabaşı Robert Roser, önceki gece hastanede beyin ameliyatından ölmüştü. Hiç kimse de beklemiyordu böyle bir ölümü. Sekiz yıldan fazla bir süre birlikte çalıştık. Şakacı, hoşsohbet, çalışkan, kalenderdi. Başını gözünü yara yara Türkçe, Yunanca, İtalyanca, Yugoslavca öğreniyordu. Her yarım saatte bir yazıhaneden çıkıp, yapılacak radyo antenlerini, metre olarak ölçülerini getiriyor, yanımızda uzanıp giden uzunca masaya bırakıyordu. Biraz fazla yapalım mı diye soracak olsak, dört dilden, "hiç de önemli değil" diyordu. Azıcık sinirlense, işler umduğu gibi yürümese, yine dört dilden birasını yudumluyarak "bombok" diye bağırıp güldürüyordu atelyeyi. Çok içki

içtiği günlerde, Türklerden bazıları takılırdı Roser'e "Çok içki içiyorsun, Allah baba sana kızacak, biliyor musun?" derlerdi. Roser, eliyle gökyüzünü gösterip, soğukkanlı bir şekilde, yanıtlardı sorulanları: "Allah, şimdi Kanarya Adalarına izine gitti. Çok bira içtiğimi göremez. Allah baba çok yaşlı olduğundan, gözleri buralara kadar göremez. Anladın mı?" derdi. Soranı, dinleyenleri güldürürdü.

Martins alanından çıkınca, Doğu mezarlığının güney kapısına doğru yürüdüm. Martins alanı bugün çok kalabalık. Daha Robert Loser'in cenazesinin gelmesine çok var.. Yaya kaldırımlara kadar taşan çiçekcilerin sergileri, alanı biraz daha daraltmış. Bugün aynı zamanda Alman Katoliklerinin mezarlık bayramı. Adımbaşına gezici çiçekciler, mezar sahiplerinin isteği üzerine, mezarlara çiçek taşıyorlar. Mezarlar üstündeki, aşırı yağmurdan, birden büyüyüveren azgın otları söküp atıyorlar deri eldivenli elleriyle. Küçük el kürekleriyle, çapalarıyle top sümbüllerini, Hollanda lâlelerini, nergisleri, daha adlarını bilemediğim çiçekleri dikiyorlar. Mezarlığın havasından herkes birbirine karşı biraz daha saygılı.. Sessiz.. Mezarlığın ortasından geçen dört metre enindeki kum, çakıl çakılı yoldan el arabasıyle yaşlı bir İtalyan mezarlık işçisi, atılan otları topluyor, eğildikçe uzun saçları gözlerini kapatıyordu. Süreli olarak da kıçını sağa sola kıvırıp yeni çıkan, hareketli bir şarkıyı İtalyanca mırıldanıyordu. El arabasını, ayaklarını, giderken şarkının temposuna uyduruyordu. Ufak ot, çimen parçalarını da el arabasına, el faraşıyle dolduruyordu.

İki üç yüz metre ötede bir başka orta yaşlı İtalyan işçisi, ağaçlardan dökülen yaprakları, elindeki plastik tırmakla toparlıyor, yolun bir kıyısına yığmaya uğraşı-

yordu. Yolun alt başında küçük kasalı traktör, bir Alman şoförün yardımıyle, biriken çöpleri, traktörün kasasına doldurmaya uğraşıyordu. Orta yaşlı İtalyan'ın ağzında sucuk kalınlığında bir puro var. Puronun kokusundan, az ötede bankta oturan genç bir Alman kadını tedirgin. İkide bir, sinirinden siyah eldivenlerini çıkarıp duruyor. Dizine vuruyor, sallıyor eldivenlerini, burnunu kapatıyor. İnadına yel, puronun kokusunu kadından yöne uçuruyor. Orta yaşlı İtalyanın saçları uzun değil. Zülüfleri uzun, hafifçe uçları kırlanmış zülüflerinin. Başında aşınmış, güneşten, yağmurdan rengi kaçmış, deri bir şapka var.

Az ötedeki yaşlı İtalyan, kendinden umulmayacak çeviklikte bir ıslık çaldı. Orta yaşlısı, sol elini açtı kapadı. Ne var? dedi. Yaşlısı, elini ağzına götürdü, karnını gösterdi. Acıktığını söyledi. Orta yaşlısı saatine baktı, güldü. Başını salladı. Elindeki tırmığı ıhlamur ağaçlarından birine dayadı.

Öteki banklarda dinlenmekte olan Almanlar, iki İtalyan işçisinin gürültülü hareketlerini izliyorlar, homurdanıyorlar. Belli etmemeye çalışıyorlardı. Almanlara göre, ölülere saygısı yoktu yaşlı İtalyan işçisinin. Islık çalıp, sessizliği bozmuştu. Bu, Almanlara göre, işini ve çevresini sevmemek demekti. İşini, çevresini sevmeyeni Alman, hiç mi hiç sevmezdi. Belki, İtalyan mezarlık işçileri çevreyi rahatsız etmekten ayrı bir tat duyuyorlardı. Ortak pazar'ın asil üyesi olduklarından, Alman polisi onlara karşı Yabancılar Kanunu'nu uygulayamazdı. Almanlar gibi, haklara sahiptiler.. Topladıkları çöpleri geniş çöp kutularına değil de, gelişigüzel, çöp kutuları diplerine bırakmaları, Almanları ayrıca sinirlendirmek için yetiyordu. Çöp kutularına, birleştirilmiş iki kalastan çıkılıyor,

çöpler dökülüyordu. Ama akşamki yağmurdan kalaslar yaştı. Yaş kalastan düşmekten korkuyorlardı.

Orta yaşlı İtalyanın önünde sarı gagalı, iri bir karatavuk kuşu eşinmeye başladı. Birkaç kez öttü.. Kahverenkli bir sulucanı oburcasına yuttu. Eşinmesini sürdürürken, İtalyan, elindeki tırmığı kuşun üzerine fırlattı. Karatavuk kuşu belki yaşamında görmediği bu kabalık karşısında şaşırdı. Korktu, acı acı öttü. Tahta İsa heykeli bir mezarın başından İtalyanı korkuyla seyretti. İri yarı bir Alman erkeği koştu geldi, bağırdı

— Neden eziyet ediyorsun o kuşa?

İtalyan, elindeki tırmığı yeniden ağaca dayadı. Alman erkeğini, baştan aşağı küçümsiyerek süzdü. Bozuk, güney lehçesini andıran Almancasıyle :

— Sana ne oluyor?

Alman, birden sinirlendi, bağırmaya başladı.. Beş on saniye içerisinde yirmi otuz kişi birden birikti. Alman, yeni gelen Almanlara, durumu anlattı, haklı olduğunu söyledi. Almanlar, başlarıyle doğruladılar. Tombulca bir kadın, İtalyanca :

— İsa, sana çok kızacak!

— Kızsın, kim takar İsa'yı?

Kadın, söylediğine pişman, öfkeden yanakları kızardı

— Ayıp, ayıp, çok ayıp..

İtalyan, ilgisiz :

— Neden ayıp oluyormuş?

Kadın, hayretten açılmış gözleriyle :

— İsa, bizim peygamberimiz!

— Bana ne?

Bir başka yaşlı Alman erkeği :

— Sen, İtalyan değil misin?

— İtalyanım n'olacak?

Uzun boylu bir başka erkek karıştı söze :

— İtalyanlar Katoliktir bizim gibi.

— Ben, Katolik değilim.

Bir başka kadın

— Ya nesin sen?

— Dinsizim, zorunlu muyum Katolik olmaya?

— Ayıp, ayıp!

— İsa, sana azıcık akıl versin!

— Aaa!. Ne kötü günlere kalmışız...

— Katolik olmayanları, bu Katolik mezarlığına, ne diye işçi alırlar?

— Bu İtalyanın davranışı bize ve ölülerimize saygısızlıktır.

— Senin anan baban Katolik. Sen, ananı babanı unutmuşsun...

— Mezarlıklar müdürlüğüne gidip, attırmalı bu pis dinsizi buradan..

— Sen, çamurdan bir Allah yap da ona tap, serseri..

İtalyan, kendini saran kalabalığı yardı. Arkasını ağaca dayadı. Öfkeli :

— Benim ihtiyacım yok..

Öteki yaşlı İtalyan işçisi koşarak geldi. Yumuşak ince bir dille :

— Bunun kusuruna bakmayın.. Geçen yıl ağır bir trafik kazası geçirdiğinden, usunu biraz hoş etti. Kendini her yerde dinsiz ilân ediyor. Oysa arasıra kiliseye birlikte gidiyoruz. İsa'mıza, Meryem Ana'mıza hayır dualar ediyoruz. Anası, babası, tüm ailesi, namuslu birer Katoliktir. Bu zavallı yardıma gereksinme duyan, bir yarı delidir. Benim koruyuculuğumda, ileride çok iyi bir Katolik olacaktır. İsa, günahlarını affetsin.. Amin!.

Kalabalık, birden gevşedi. Az önce konuşanlardan birkaçı

— Yazık!

— Yardım edelim!.

— Bu Katolik arkadaşımız, iyi olabilir.

— İlkin koca İsa, sonra Hazreti Meryem, daha sonra da biz kurtaralım.

— Mezarlık Müdürlüğüne gidip yakınmak istiyordum. Demek İsa gibi sabırlı olmak varmış. Bu ölümlü dünyada, bir faniye kötülük yapabilirdim.

— Bırak canım sen de, belki numara yapıyordur, bu yaşlı kurt İtalyan.

Bir başka erkek doğruladı son sözü :

— Haydi gidelim, Mezarlık Müdürlüğüne.

İki yaşlı Alman erkeği, bastonlarına dayanarak, Mezarlık Müdürlüğü'nün batı yakasındaki, yapısına doğru yürüdüler. Kalabalık bir iki dağılmaya başladı. İki İtalyan, öğle paydosu yapmışlardı. Karşıki bankta gazete kâğıtlarına sarılı yiyeceklerini yemeye başladılar.

Robert Loser'in Doğu mezarlığındaki son duasını, Katolik papazı Latince okurken, hiçkimse bir şey anlamadı. Son yolculuğuna uğurlamaya gelen Türkler, Yunanlılar, Yugoslavlar, İtalyanlar, Almanlardan fazlaydı. Çiçek otamatlarından Türklerin çoğunluğu kırmızı beyaz karanfiller almışlardı. Roser'in tabutunun üstüne koyarken, hemen tümü ağlıyordu. Roser'in dul karısı birkaç kez baygınlık geçirdi ağlamaktan. Mezarına herkes elindeki naylon fırçayla üçer kez su serpeledi. Demek su, Almanlarda da kutsal sayılıyor diye geçirdim içimden. Bizim oralarda da su kutsaldır. Birisi bir yerlere giderken, arkasından su dökerler. İşleri su gibi aksın gitsin dileğinde bulunurlar. Bizim maşrabalarla su dökmemizin

anlamı başka, fırçayla su serpelememizin anlamı başka. Yerin altında susuz kalmayasın, demek olsa gerek. Mezarlıklarımızda da gömülürken su dökmek, mersin dikmek töre haline gelmiştir. Şaman dininden kalan bu töreler, buralara kadar, nasıl sıçrayıp da gelmiş. Şaşırdım.

İnsanoğlu, ölümün karşısındaki umutsuzluktan, olanaksızlıktan neler söylemiş, ne töreler uydurmuş! Ölüm, karşısında duyduğumuz korkuyu pekiştirmek işine gelmiş kimilerinin. Asıl işin ölmek değil, yaşamak olduğunu, bunun için direnmenin, gerçek yaşamak olduğunu, binlercesi bağırmış durmuş. İnsan, sevmeli başka bir insanı, insanları. Kuşları, ağaçları, dereleri, çiçekleri, sevmeli. Ama her şeyden önce insanı sevmeli. Sevmiyen bir insanın, ayakta gezen bir ölüden ayrımı yoktur. İnsanı sevmeyen, hiçbir şeyi sevemez bu güzelim dünyada. Yaşadığının ayrımında bile değildir böyleleri..

Nereden de usuma geliyor böyle katı, sert, tümceler? Öğleden sonra atelye, cenaze töreni yüzünden kapandı. Bir boşluk var ortalıkta. Hiç kimse birbiriyle konuşmak istemiyor. Yalnızlık kötü. Yalnız ölmek daha da kötü.

TAŞRALI

CAĞALOĞLU YOKUŞUNdan aşağı inmeye başladı. Şubat ayazı burun deliklerini sızlattı. Kitapçı vitrinlerinde süslü kitaplar yoktu pek. Sol taraftaki kitapçılar, rahatça sergilemişlerdi kitaplarını. Güneş görmüyordu yokuşun sol yüzü. Sağ yüzü görüyordu: "Güneş de düşmandır kitaplara, özellikle kitap kapaklarına" diye mırıldandı. Bir tanıdık kitapçı bulmak için bakındı birkaç kitabevinin kapısından. Büyük postahane dibindeki eski gezgin kitapçının yerini başka bir kitapçı almıştı. Kalem, defter de satıyordu. Genç kitapçıyla göz göze geldiler. İstemeyerek güldü taşralı. İş olsun diye genç kitapçı da güldü. Başını salladı birkaç kez.

Eski Tan Basımevi önünde oturan Yugoslav göçmeni, ayakkabı boyacısı Elmas'ı aradı gözleriyle. Aynı yer-

de bir başkası, yaşlı, gözleri cipilli bir çingene oturuyordu. Yaşlı çingene toparlandı, taşralının ayakkabılarım boyamak için. Yeni boyattığı halde ayakkabılarını uzattı. Boyacı, ayakkabıların çamurunu önce kırık bir kaşık sapıyla temizledi. Sonra da siyah el fırçasıyla. Fırçayı sağ elinden sol eline aldı. Sağ eliyle cigara istedi taşralıdan. Taşralı cigara içmediğini anlattı işaretle. Çingene üzgün, bakışlarını Sirkeci'den yana çevirdi. Mırıldandı içinden boyacı, dudakları kımıldadı bir iki. Aldırmadı taşralı. Yokuştan aşağı "Tan" gazetesinin, koca kâğıt bobinlerinin yuvarlandığını görmüştü. Sirkeci'ye dek gazete bobinleri küçülerek gitmişti. Denizedek uzanmıştı kimileri.. Sigara, çimento kâğıtlarına şiir yazdığı günleri anımsadı. Bir kez daha acıdı tonlarca kâğıtın boşa atılışına. Baskı makinalarım, camları, kapıları, demir kepenkleri, kısa sürede parçalamıştı tutucu gençlik. O süreler gazete satıcılığı yapıyordu İstanbul sokaklarında. Yıkma, kırma, dağıtma olayına, Büyük Postahaneye dönen sokağın köşesinden korkulu gözlerle bakmıştı. Olayı yeniden yaşıyormuş gibi iliklerinedek ürperdi. Sanki suçluymuş gibi bakışlarını çevirdi boyacıdan. Boyacı

— Öteki ayağını uzatsana abi!

— Haa! bağışla, dalmışım.

— Bi şey değil!

Çingene, çok bilmiş insanların kurnazlığıyle, sol gözünü kırptı

— Bir şey arıyorsun abi! Bizden kaçmaz, anlıyor musun?

— Evet, bir şey arıyorum.

— Derdini söylemeyen, derman bulamaz abicim.

— Ama göremiyorum, ortalıkta..

— Söyle emret, ayağının türabı olayım abi.. Sarıdan mı istersin, beyazdan mı?

Taşralı öfkelendi. Belli etmedi. Gülmeye çalıştı

— Değil, hiç biri..

Ellerini yana açtı boyacı, pişkin :

— Ne öyleyse abi? Güzel mallarımız var, sarışın, esmer, beyaz. Bir tekliğe bir gece kalırsın. Aha, aşağıdaki bankanın önünde, simitçinin dibindeki tıknazca efendiye bir işaret ettim mi tamam. Biz de yolumuzu bulalım abi!.

Sağ gözünü, az önceki gibi, usulca büzdü. Taşralı öfkelenmişti. Zorla gülümsemeye çalıştı. Gelişi güzel bir kâğıt para çıkarıp verdi. Üstü kalsın gibilerden, boyacının çekmeceyi isteksiz açmaya çalışan elinin üstüne vurdu

— Boyacı Elmas'ı arıyorum.

Çingene boyacının gözleri ireldi. Şüpheli, korkulu, çekingen bakışların yerini, yılışık bakışlar aldı :

— Ooh! Abi, kaç yıl oldu, belkim on beş yıl! Elmas çekti gitti buralardan.

— Nereye gitti ki?

— Vallahi, aklı kıt, parası bol, kart bir Çerkes karısıyla evlendi Adapazarı'nda çiftçilik yapıyormuş. Zaten aynasızlar da rahat bırakmadı garibi. İkide bir sorgu, sual.

— Ne sorgusu?

— Ne sorgusu olacak abi? Bolşevikmiş Elmas abimiz..

— Haydi canım sen de..

Bu kez, gözlerini büzdü öfkeden boyacı. Çekmecenin gözünden, bir yarım simit dilimini gözlerine sürdü

— Şu nimet gözüme dizime dursun ki, Bolşevikmiş!.

— İyi ama nereden belliymiş?

— Evinde bir Bolşevik gizlemiş günlerce..

— Kim söyledi sana?

— Kısmı Siyasîden Komiser Hamdi Efendi!

— Eee! Sonra n'olmuş?

— Elmas abiyi bir akşam aldılar götürdüler Sansaryan Hanına. Epeyi dayak yemiş. Ama evinde gizlenen, sonra kaçan Bolşeviği söylememiş bir türlü. Sonra, telsizle evinden, gece yarısı Moskava'ya haber veriyormuş.

— Bunu da mı Komiser Hamdi Efendi söyledi?

— Evet, abi!

— Hassiktir ordan! dedi taşralı. Sirkeci'ye doğru yürüdü. Sol taraftaki bankanın önündeki, iyi giyimli, tıknazca muhabbet tellalı yılışıkça güldü. Taşralının duyabileceği bir sesle: "İyi mallarımız var abi!" dedi. Taşralı duymazlıktan geldi. Gözleri yaşarmıştı. "Zavallı Elmas'ı benim yüzümden sigaya çekmişler. Sosyal Demokrat bile değildi Elmas. Ama namuslu bir halk adamıydı. İnsanları seviyordu, herkese yardım etmek istiyordu. Soğuk bir kış günü, açlıktan bir kahvede pineklerken, elimden tutup, kaçak olarak, Alemdar'daki tek göz odasında karnımı doyurmuştu. Akşamdan pişirdiği mercimek çorbasını ısıtıp içirmişti. Günlerce baktı, bir karşılık da beklemedi üstelik. Okumayı, yazmayı askerde öğrenmişti, çat pat da gazete okuyabiliyordu. Kendine göre de yorumluyordu okuduklarını. Ama Tito'nun partizanlarıyle birlikte, Alman ordularına, kral taraftarlarına karşı, iki yıla yakın çetecilik yapmıştı. Övgüyle söz ederdi çetecilik yıllarından. Karasoylulardan da iğrenirdi. Ne de olsa savaştığı, vuruştuğu kral taraftarlarını, Hitler ordularını sevmiyordu. Polis, belki buralardan takmıştır kendisine." Çakı, ayna, tesbih, zincir, jilet satan bir seyyar satıcının tablasına tosladı dalgınlıktan, tabla sahibi :

— Yavaş be! Görmüyor musun?
— Çok, affedersiniz!
Gezgin satıcı, dik :
— Affedersem, bir daha yaparsın..

Taşralı, başını salladı. Sirkeci istasyonuna girdi. Yaşlı postahane memurundan iki jeton aldı. Kum gibi insan kaynıyordu Sirkeci istasyonu. Eski İstanbul'u özledi bir ara. Tramvayları, sabahcı kahvelerini, halkevlerini, ucuz kitapçıları. Karşılıklı açık telefonlardan konuşmalar duyuluyordu. Konuşmaları iyi giyimli bir sivil polis dinliyordu. Taşralıya gözlerini dikti. Bir yerlerden tanıyormuş, sanısını vermek için başım bilmişcesine usulca salladı. Sıraya girdiği telefonun yakınına geldi. Telefonda konuşmak istediğini anlamıştı taşralının. Jeton satın alırken de görmüştü. Görevi de telefonları dinlemekti. Belki de birilerini bekliyordu. Gözetliyordu. İyi giyinmişti. Ütülü pantolonu, kolalı beyaz gömleği çok yakışmıştı. İyi bakımlı yüzü, kendine öneminden fazla güvenli duruşu, küçük dağları ben yarattım diyen havası, kendisini ele veriyordu. Görevli, gözünü taşralıdan, gelip giden trenlere çevirdi. İnsanlar, telâşlı, tedirgin, heyecanlı gidip geliyorlardı. Her günkü yaşantıdan bir ayrımı yoktu. Aslında vardı. Dün buradan gelip geçen yaşlıların belki de pek çoğu ölmüştü. Yenileri katılmıştı kalabalığın arasına .Ayrımı güçtü bu işin. Telefon sırası gelmişti. Jetonu yerleştirip, numarayı çevirdi taşralı, kurnazca güldü. Almanca konuşmaya başladı telefonda. Sivil polislerin pek çoğunun, yabancı dil bilmediğini bir yaşlı arkadaşı söylemişti. Anımsadı yaşlı arkadaşını güldü. Yabancı dil bilenler de sokaklarda adam kovalayıp telefon dinlemezler diye geçirdi içinden. Şişmanca görevli deliye döndü öfkeden. Almanca konuşmasını daha da duysun diye sesini

yükseltmişti taşralı. Sivil polis içerilerden bir yerlerden, uzun boylu, kaytan bıyıklı, bir başka görevliyi yerine bırakıp. Her halde bu görevli biliyordu bu dili. Taşralı, İstanbul Alman Lisesi mezunu arkadaşının, kendisinin, köpeğinin halini hatırını sordu. Anadolu yakasındaki kolejlerden birinde öğretim görevlisiydi arkadaşı. Birlikte on yıla yakın Almanya'da çalışmışlardı. Bir odada kalmışlardı aylarca. Arkadaşı horladığından "ya Hazret-i Ahmet!" diye dürtükler, uyandırdı arkadaşını. Kırkından sonra da evlenmişti. Karısı da ortaokullardan birinde coğrafya öğretmeniydi. Mutlu olduklarını sanıyordu. Yemeğe çağırmıştı arkadaşı, taşralı: " Bir kör boğaz uğruna koca günümü boşa geçiremem." dedi. Telefonda bir ara sessizlik oldu. Kızmıştı belki de arkadaşı. Telefonu kapadı. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Usuldan yağmur çiselemeye başladı. Antalya Nakliyat Ambarında çalışan ozan dostuna gitmek istedi bir ara. Yağmur iyice giydirmişti Sirkeci üstüne. Şemsiye de almamıştı yanına. Oldum bittim şemsiye, tarak, tırnak makası, çakı, mendil, yüzük taşıyamazdı. Oturduğu kahvelerin, sandalyalarının arkasına asardı şemsiyelerini. Ama çoğu kez unutur giderdi. Masa üstünde, çakmak, kibrit, sigara paketlerini de unuturdu. Bu yüzden sinirlenip sigarayı bırakmıştı.

Mendillerini de kullandıktan sonra çoğu kez çöp sepetlerine atıyordu. Cebinde mikrop taşıdığını sanıyordu. Yakın arkadaşlarından birkaç genç yaşlarda ölüverince, bir ölüm kuruntusu sarmıştı benliğini. Temiz olunca, ölüm biraz daha geç gelecekti. Öyle sanıyordu. Anasının: "Sular, neleri temizler a yavrum! Ne var kuruntu edecek?" dediğini anımsadı. Gülümsedi. Sarı eşarplı, uzun boylu, esmer bir kız da yanından geçerken, taşralının kendi kendine gülüşüne, ağzını kapatarak güldü. Trene

yetişmek için koşturdu. Taşralı da kızın yürüyüşünü, güzelliğini sevdi. Beğenisinden bakarak güldü. Kız gördü, sağ elinin orta parmağını kafasına dayayıp sağa sola çevirdi. Taşralıya işaretle "Sen, delisin" dedi. Taşralıdan tepki bekledi. Taşralı yerlere kadar eğildi. Selâm verdi. Kız şaşırdı, kulaklarına kadar kızardı. Kalabalık içinde yitti, gitti.

Yağmur dinmişti.. Sarı kirli sular akıyordu denize doğru. Karaköy'deki avukat arkadaşına gitmek istedi. Aralarında on beş yaş olmasına rağmen, seviyordu yeni avukat arkadaşını. Hiç olmazsa kıskanmıyordu kendisini.. Çelme de takmak istemiyordu kıskanmadığından.. İki tek atınca da şiir okumaya, fıkralar anlatmaya koyuluyordu. Hoş sohbet, aranılan biriydi. Çıplak kadın resimlerine bayılıyordu. Bir de fotoğraf makinası merakı vardı.. İskandinav ülkelerinden kaçak makinası gelen seks filimlerine de meraklıydı. Güldü "Olsun be, olsun! Çıplak kadın resim merakı, bazılarında cinsî isteği körüklüyor olmalı. Bende kusuntu doğuruyor. Bir halt karıştıracakları da yok bu kocamışların.. İşte, öylece avunuyorlar." Yabancı bandıralı bir vapur, acı acı öttü Boğazda. Boğaz'dan acı bir yel esiyordu. Paltosunun yakalarını kaldırdı. Çok seviyordu İstanbul'u. Ama bu koca kent ona sadece, işsizlik, açlık, yoksunluk, kovalanmak, hor görülmek bırakmıştı eskiden. Geçmişi anımsadı, gözleri yaşarır gibi oldu, Galata köprüsünden geçerken.

SIĞIRTMAÇ MUSTAFA

UZAYIP GİDEN OVAYA baktı Mustafa.Sığırtmaç olarak gönderdikleri, Bademye Bucağı, bahçe arasından kaçmıştı. Yedi yaşında ilk kez evden ayrılmıştı. Babası bir boğaz evden eksilsin diye, Mustafa'yı boğaz tokluğuna sığırtmaç olarak vermişti. Bağ, bahçe, han, hamam sahibi topal Yusuf'a: "Eti senin, kemiği benim" demişti. Gözleri dolu dolu olmuştu Mustafa'nın. Memede olan küçük kardeşi Erhan'ı yeni konuşmaya başlayan İbrahim'i özlemişti. On gün olmuştu sığırtmaç olalı. Topal Yusuf'un oğlu eşeğinin arkasına bindirip getirmişti, akşamın alaca karanlığında. Eşeğin karın altına kadar çıkan, bulanık akan Menderes'ten geçmişlerdi. İki ulu karaağaç vardı Menderes'in sağında solunda. O iki ağacı bulsa köylerinin yolunu seçe-

bilecekti. Ama irimlerden çok korkuyordu Mustafa. Öğlen sıcağında özellikle yılanlar kaçışırdı sağa sola. Yılan sokmasından bıldır, komşuları Recep Dayı ölmüştü. Ot biçerken baçağını ısırmıştı yılan. Mosmor kesilmişti adam. Yılanın soktuğu yerin kanını çıkardılar. Çamur ve inek pisliği bağladılar. Recep Dayı, bağıra bağıra helallaşa helallaşa ölmüştü. Güney yönündeki irime girdiğinde, yılan sokmuş gibi irkildi. Emmisinin bir sözü usuna geldi, yüreklendi: "Erkek adam, hiç bir şeyden korkmaz." dedi. Hayıt çalıları yeni çiçek açmıştı. Hayıtlar çiçek açınca, kara üzümlere alaca düşerdi. Eflâtun, beyaz, açık pembe hayıt çiçeklerini okşadı. Birini kopardı, kokladı. Girdiği irimin kızgın kumları ayağını yakmaya başladı. Emmisinin deyimiyle güneş bir üvendire boyu yükselmişti. Güney yönündeki, uzanan sıradağların, Bademye dağları olduğunu bilemiyordu. Kuzey yönündeki, Bozdağlara doğru gitmesi gerekirdi. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Kuşluk güneşi ortalığı yakmağa başladı. Az ileride bir incir bahçesinin ötesinde evinin kiremitleri gözüktü. Kerpiç bacasından da tembel bir duman bahçe boyunca süzülüp gidiyordu.

Sol tarafta uzanan kırımsı otlaktan, iki iri çoban köpeği havlıyarak Mustafa'ya yaklaşıyordu. Az ötedeki, söğüt ağacı dibindeki taş kuyuya doğru koşturdu Mustafa. Kuyuyu ağzına kadar, kuru taş duvarla örmüşlerdi. Kışaylarında taşan kuyulara toprak yıkılıp kapatmasın diye, çevre köylüleri ağzına dek örmüşlerdi taş duvarı. Mustafa taş boşluklarına basa basa, tutuna tutuna indi üç dört metre aşağıya. İki iri çoban köpeği, kuyunun başında, olanca güçleriyle havlamaya başladılar. Köpeklerden birinin ağzından düşen salya Mustafa'nın iri esmer burnunu ıslattı. Elinin tersiyle sildi salyayı. Panto-

lonunun arka cebindeki siyah kaplı çakısını çıkarıp gösterdi köpeklere. Köpekler birden havlamalarını kestiler. Çakısından korktuklarını sandı. Sevindi, güldü. Aşağıdaki kuyunun suyuna baktığı sıra, kahverenkli kasketli bir çoban kuyunun başından seslendi :

— Haydi bakalım, çık oradan küçük efe. Köpekleri ben kovaladım.

Mustafa üzüldü. Çakısından korkmadıklarını anladı köpeklerin. Bir keçi çevikliğiyle tırmandı kuyunun ağzına. İri yarı çoban, yarı şaka :

—Ülen, küçük efe, sen, kimlerdensin? Bu öğlen sıcağında ne işin var buralarda?

— .....

Başını önüne eğdi Mustafa. Belki gider de kaçtığı yere söyler diye düşündü. Gözlerini kaçırdı uzayıp giden sıradağlara doğru.. Çoban, kuyunun başındaki, taş ahırın kıyısına oturdu. Yumuşak :

— Söylemiyecen mi? Eh! Sen, bilirsin. Karnın aç mı?

Gözlerini yeniden yere indirdi Mustafa. Aç olduğunu söyleyemiyecek kadar da onurluydu. Çoban kuyunun kıyısına, elindeki kalın sopanın bir ucuna bağlı olan çıkınını açtı. Taze çökelek peyniri, iki baş soğan, baş parmak kalınlığında iki iri bazlamayı, sofranın içinde düzene koydu. Bazlamadan ve çökelek peynirinden verdi Mustafa'ya. Mustafa, suçlu gibi çekinerek aldı, darı ve çavdar unundan yapılan bazlamayı. İyice acıkmıştı, iştahla yedi. Çoban soğanları yumruğuyle ezip birini Mustafa'ya verdi. Kuyunun irime bakan yönünde, bir başka ağaçtan yapılmış ahır uzayıp gidiyordu. Çobanlar, sığırtmaçlar koyunlarını bu ahırdan suluyorlardı. Görünürlerde su kovası yoktu, kuyudan su çekmek için.. Avuçlarıyle, taş

ahırdaki artık suyu yudumladı Mustafa. Çobana baktı sevgiyle. Çıkınını dürerken :

— Adın ne senin?

— Mustafa, işte!

— Nereye gidiyorsun?

— Cevizalan köyüne.

Çoban, birkaç kez başını salladı. Sonra acıdı Mustafa'ya :

— Cevizalan bu senin gittiğin yakada değil. Bu yakada Bozdağ'ını görüyor musun? Hem sonra Menderes'i nasıl geçeceksin? Bacak kadar boyunla nasıl geçeceksin? Ülen, böyle mazlumları, kimler döker ki yollara? Bu çocuk daha ana kuzusu be! Hiç mi hiç akıl kalmamış, bunun anasında babasında? Hemi de hısımlarında? Töbeler olsun, insan, katil olur vallah! Hemi de olur!.

Mustafa, ağlamaya başladı. Yere oturdu, yumak yumak iki esmer elini yüzüne kapattı, ağlamasını sürdürdü. Çobanın içi garipsedi. Saçlarını okşadı Mustafa'nın. Bazlama çıkınını önüne koydu. Titrek bir sesle :

— Beri bak, karabiber! Sen, akıllı uslu bir oğlana benzersin. Benim de üç çocuğum var.. İki kız, bir oğlan. Üç ay sonra onları görmeye gideceğim. Bir yıllığına bedel girdim Efe'nin çiftliğine. Şimdi iyi dinle dediklerimi. Taaa!. Karşıdaki iki uzun kavağı görüyor musun?

Gözlerinin yaşını eliyle kurulayıdı Mustafa

— Görüyorum!

— Hah! İşte onun dibinde bir irim var. İrime gir, bitince, karşıdaki Bozdağ'ı görüyor musun? O, yönde şaşırmadan git. Ondan başka da karlı dağ yok.. Bu gidenlerde başkaca güzel dağ yok.. Anladın mı?

— Anladım!

— Şu ekmek çıkınını da beline bağla..

Mustafa, çekingen, utangaç bağladı ekmek çıkınını beline. Çoban:

— Dediklerimi unutma e mi? Tam Bozdağ'a doğru gideceksin. Hiç şaşırma, ikindiye doğru, belkim varırsın Cevizalan'a. Haydi, ayağın göl, başın pınar olsun, oğlum.

Mustafa, çobana sevgiyle baktı. Sağ elini uzattı:

— Ver, elini öpeyim çoban emmi!

Çoban, elini uzattı. Öptü Mustafa. Çoban güldü. Çocukları elini öpmüş gibi sevindi

— El öpenlerin çok olsun! dedi. Sağ eliyle de Mustafa'nın kafasına usulca vurdu. Bir daha öğütledi

— Dediklerimi unutma e mi? Haydi uğurlar olsun, koca Allah seni görünür, görünmez belâlardan, kazalardan korusun.

— Sağolasın çoban emmi! Hoş kalasın!

Az önce kuyuya inerken, korkudan elinden attığı hayıt çiçeğini çobana gülerek verdi. Çoban, gülmesiyle teşekkür etti. Mustafa, gözden kayboluncayadek, arkasından baktı.

Çobanın gösterdiği irimden çıkınca Mustafa, yanyana iki kavak dibine vardı. Az ötedeki dar şose yolundan, sırtlarında heybeleriyle dağ köylerine gidenleri gördü. Bozdağ'ının karlı tepesini bellemişti. Güneşte daha da ışlıyordu karlar. Önündeki tozlu yoldan ilçeye, bucak pazarlarına gidenler çoğalmaya başladı. Mustafa sevincinden türkü bile söylemeye başladı. Nenesinden dinlediği, eski bir efe türküsünü mırıldandı: "Yüce dağdan indirdiler alınan- Kollarımı bağladılar çalınan." Birden, türküyü yarıda kesti.. Gözleri ireldi korkudan.. Az ötede yolun tam ortasında, iri bir katır alacası yılan yatıyordu. Çömelip bekledi yılanın gitmesini. Yılanın kafası eli büyüklüğünde vardı. Güneşte ışlıyordu yılanın gövdesi. Yı-

lan kıvrılmış, kafasını gövdesinin üstüne koymuş, uyumaya çalışıyordu. Karnı şişti yılanın ,bu mevsimde yılanlar, sevişirken birbirlerini yutarlardı. Eşini yutmuştu katır alacası yılan, belki de başka bir şeyler yutmuştu. Nenesinden dinlemişti. Yılanın karnı doyunca, neresi olursa olsun, hemen uyumaya koyulurdu. Yerden bir topaç alıp yılana doğru attı Mustafa.. Yılana topaç vurunca, yılan kımıldamadı.. Topaç, tuz buz olmuştu. Çakısını çıkarıp bekledi. Yılanda bir kımıldama görülmedi. Belki ölü bir yılandır diye geçirdi içinden. Az önceki çobanın duasını anımsadı, güçlendi biraz daha.. Az daha yaklaştı yılana.. Geniş bir soluk aldı, başını sağa sola sallayıp güldü.. Yılan sandığı şey, yolun sağındaki karaağaçların, dışarıya fırlamış köklerinden başkası değildi.. Kökün dibi alacalı gölgelikti.. Oturdu dibine. Sağ taraftaki ekşimcik otunun dibine, karıncalar yuva yapmıştı. Kara karıncaları severdi. Yığdıkları, yumuşak, avuç içi kadar toprağı okşadı Mustafa. Toprak yumuşak ve serindi. Yüzlerce karınca ağızlarıyle, toprağın içinden toprak parçaları taşıyorlardı.

Çıkınındaki bazlamanın bir parçasını çıkararak, karınca yuvasının ağzına ufaladı. Karıncalar bu kez, toprak çıkarmayı bırakıp, bazlama parçalarını yuvadan içeri taşımaya başladılar. Güçleri yetmiyen karıncalar, arka ayaklarıyle itelemeye çalışıyo bu bazlama parçalarını... Birden, sabahki kaçışı geldi aklına. Ağası, karısı yukarı katta, hanayda uyurken kaçmıştı çiftlikten. Evin içindekiler, bir sofranın başında, türlü yemekler yemişlerdi. Mustafa'yı sığırtmaç diye buyur etmemişlerdi. Önüne kuru incirle, küflenmiş kuru çökelek peyniri koymuşlardı. Üstelik, kurumaya yüz tutmuş, şipit vermişlerdi. Saman damında otların üstünde yatan Mustafa'nın gücüne git-

mişti bu. Mandalara bakan ağanın oğlu, mandaların otunu verdikten sonra Mustafa için ayrılan yiyeceği, küçümseyerek önüne getirmişti. Mustafa, birkaç kez daha ağa ya da oğlu arkamdan geliyor mu diye, geriye baktı..

Ayasuluk dağlarına tırmanırken geniş bir soluk aldı. Artık, yarı çimenli dağ toprağı, çıplak ayaklarını ova toprağı gibi yakmıyordu.. İlçe yolu, yeşil incir bahçeleri içinden, denize doğru, beyaz bir şerit gibi uzayıp gidiyordu. Mustafa, anasının gergef işlerken söylediği eski bir türküyü mırıldanmaya başladı: "Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek - Gönül bu sevdadan vaz mı geçecek- Bana ettiklerin az mı gelecek, yandım allah yandım-Yandırma beni- Derin uykulardan kaldırma beni." Güneş batıdan, ilkkurşun dağlarının üstünden, kaykılmaya başlamıştı. Çok yorulmuştu. Dik dağ yolundan aşağı, Semit köyü ovasına iniyordu şimdi. Seyrek gölgeli, ahlat ağacı dibine bağdaş kurup oturdu. Peynirle bazlamayı yedi bitirdi. Kara üzüm gözleri ağırlaştı yorgunluktan. Birgi deresinden esen, serince akşam yeli terini kuruttu Mustafa'nın. Başını ahlat ağacına dayayıp uyumaya başladı. Başı birkaç kez, sağa sola kaydı, uyanır gibi oldu. Susamıştı. Dudaklarını bir iki yaladı. Yorgunluk, susuzluğu bastırdı. Uyudu.

Ayasuluk, Gereli, Gerçekli, Semit, Ertuğrul, Balabanlı, Kazanlı, Kayaköy'ün şavkları yanmıştı. Dağ yamaçlarındaki köylerin şavkları daha iyi görünüyorlardı. Aç tilkiler gündüz saklandıkları kaya kavuklarından, çalıların diplerinde kazdıkları inlerden, yoksul köylülerin bahçelerindeki tavuk kümeslerine doğru yollandılar. Kirpiler de üzüm bağlarına doğru, gecenin karanlığından yararlanarak yavaşça yürüdüler.. Aç iki kurttan birisi Kaymakçı Bucağı derelerinde, azatlanmış eşek aramaya koyuldu.

Ötekisi de koklaya koklaya, çekingen, Mustafa'ya yanaştı...

Sabahleyin, dağ yolundan eşeğiyle Kiraz ilçesine pabuç onarmaya giden Tavaslı Talip, Mustafa'nın yarıya kadar yenmiş, parçalanmış bedeniyle karşılaştı. Hemen yaşlı eşeğini, ahlat ağacına bağlayıp, aşağı köylerden birine haber vermeye koştu.

ÖZDİL İYİLİK YAPACAK

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SInıfıaki Özdil, pazartesi sabahı erkenden kalktı. Elini yüzünü yıkadı. Çişini etti. Evdekiler uyanmasın diye, yol kapısını usulca araladı, örttü. Amacı yardıma gereksinme duyan yoksullara yardım etmekti. Akşamdan söylemişti babasına, anasına, ertesi günü için birine yardım edeceğini. Anası, peki demişti. Evdeki masal kitaplarının tümünü okumuştu. Masal kahramanlarından birisi: "İyilik yapıp karşılık beklemiyeceksin. Böylece erdemli insan o'abilirsin ancak diyordu. Çok beğenmişti Özdil, bu iki cümleyi. Şehremini'ndeki evlerinden çıkınca, Aksaray'a doğru yürümek plânını akşamdan tasarlamıştı. İlk gördüğü yaşlı, sakat bir insana yardım etmeyi, kafasına koymuştu. Dokuz yaşındaydı Özdil. İri siyah gözleri, geriye

devrik, sürmeli uzun kirpikleri vardı. İnsana baygınca bakar, ilgiyle dinler, gerekenleri, istenenleri en kısa sürede yapmayı severdi. Bu yüzden okulda öğretmenleri, evde anası, mahalle arkadaşları Özdil'i çok severlerdi. Bir de, emeklemeye, yürümeye yeni başlamış çocuklarla oynamayı, onları sırtına bindirmeyi, at gibi tırısa kalkıp küçükleri kıkır kıkır güldürmeyi, yoruluncaya dek sürdürürdü.

Kurşunlu Cami'si önünden, Saray Meydanı'na doğru giderken ceplerini karıştırdı. Akşamdan babasının sinemaya gitmesi için verdiği harçlık duruyordu. Bugün okul kapalıydı, resmî bayramdı. Şehremini çarşısında iki çöpçü dalgınca yerleri süpürüyorlardı. Özdil, coşkunlukla :

— Günaydın, amcalar, kolay gelsin!

Çöpçüler, süpürgelerine dayandılar, güleç, mutlu

— Allah senden razı olsun delikanlı!

— Günaydın, güzel çocuk! Güle, güle!

Özdil, delikanlı sözüne sevindi. Gerçekten delikanlı olmuş gibi, önce yanaklarını şişirdi. Şişkin yanaklarını hafifçe tokatlayarak söndürdü. Sonra sol kolunun pazusunu şişirdi, sağ eliyle sıktı. Dolmuşlar, taksiler, minibüsler, belediye otobüsleri, jipler, özel arabalar, Topkapı ve Aksaray yönünde gidip geliyorlardı. Özdil, babasının uyarısını anımsadı. Birkaç hafta önce babası "Oğlum, Özdil! Çapa ile Kan Merkezi arasındaki yer altı geçitinden geçeceksin. Yolun üstünden sakın geçme e mi oğlum?" demişti. Babasının dediğini yaptı. Ama yer altı geçitindeki Belediye helâsı, iyi temizlenmediğinden, kokuyordu. Özdil, burnunu tıkayıp hızla geçti Çapa yönüne.

Az ötedeki telefon kulübesi önünde yaşlı bir kadın ağlıyordu. Yaklaştı kadına, ağlamaklı oldu Özdil de. Ağ-

layan kadınlara, çocuklara dayanamazdı. Gözyaşları dinsin diye, her şeyi yapabilirdi. Usulca sordu kadına :

— Niçin, ağlıyorsun Teyze?

Yaşlı kadın, başındaki örtünün ucuyle gözlerini kuruladı

— Evde kızım çok hastalandı oğlum! Telefon etmesini bilmiyorum oğlum. Nasıl telefon edileceğini de bilmiyorum. Çok ağır hastalandı bir saat önce.

Özdil'in gözleri yaşardı yeniden

— Ben sana yardım ederim teyze!

Kadın okşar gibi baktı Özdil'e:

— Haydi, ediver çocuğum! Ben, okuma yazma bilmiyorum.

Özdil şaşırdı. Okuma yazma bilmeyen yalnız nenesini sanıyordu. Demek başkaları da var diye düşündü. Telefon kulübesine, bir de kadına baktı. Şaşkınlıkla

— Ben de bilmiyorum nasıl telefon edileceğini. Ama bir bilene sorarım. Dur, sen şimdi..

— Haydi, çocuğum sevap olur.

Güneş, İstanbul'un üstüne bir adam boyu dikilmişti. Koltuğunun altındaki kitaplarla dalgınca yürüyen, bir üniversite öğrencisine yanaştı, sordu

— Ağabey! Telefon nasıl edilir?

Üniversiteli, gülerek

— Jetonla edilir.

— Jeton nedir ki?

— Sarı bir nikel parçasıdır. Telefon kutusuna uydurulmuş, bir nikel parçası.. Onu telefon deliğine korsun, istediğin numarayı çevirirsin, istediğin kimse karşına çıkar. Tamam mı?

— Tamam, teşekkür ederim, ağabey!

— Bir şey değil, delikanlı!

Özdil, koşarak kadına anlattı durumu. Kadın, yine ağlamaklı

— Jetonu nereden bulacağız oğlum?

Özdil unutmuştu sormasını, jetonu nereden bulacaklarını bilmiyordu. Bir başka adama yaklaştı sordu

— Amca telefon etmek için jeton nereden satın alınır?

Adam, gözlüklerini düzeltti. Çantasını sağ elinden sol eline aldı.

— Postanelerden ve bazı tekel maddesi satan bayilerden delikanlı.

Özdil, kasılarak :

— Teşekkür ederim!

— Bir şey değil!

Kadına anlattı. Kadın çaresiz ellerini yana açtı. Karşıdaki bakkal dükkânının duvarındaki, beyaz karton üstüne yazılmış, siyah yazıyı sevinçle okudu "Burada jeton bulunur" diye yazıyordu. Tekel maddeleri satan bakkal, dükkânı yeni açmış, yerleri süpürüyordu. Özdil, heyecanla :

— Günaydın, Bey amca!

— Günaydın!

— Bana bir tane jeton verir misiniz?

Bakkal, babacan güldü

— Tabii veririm parasını verirsen.

Özdil, babasının akşamdan verdiği parayı bakkala uzattı. Bakkal, paranın üstünü, jetonu verdi. Özdil koşarak kadına jetonu gösterdi. Özdil'in boyu yetmiyordu telefona. Telefonun numaralarını da göremiyordu. Sıhhî imdat, itfaiye, polis, ilk yardım, belediye, kaymakamlık kurumlarının telefon numaralarını öğretmeni yazdırmış-

tı. Ezberlemediğine pişman oldu. Uzun saçlı, liseli bir kız geçiyordu yoldan, Özdil sokuldu kıza

— Ablacığım, bizim hastamız var.. Çok ağırlaştı. Hastaneye telefon eder misin?

— Tabii ederim, güzel gözlü, tatlı sözlü çocuk! Jetovar mı?

— Var.. İşte!

Jetonu uzattı Özdil, kız aldı, telefon kulübesine girdi. Kadın heyecanla adresi söyledi kıza. Kız, telefon rehberinden, hastanenin telefon numarasını buldu. Doktorla konuştu. Gülerek kadına

— Az sonra, can kurtaran arabası sizin eve gelecek teyze!

Eğilip, Özdil'in yanaklarından öptü

— Senin, torunun mu teyze?

Kadın, Özdil'in saçlarını okşadı

Kız, gülerek ıraklaştı. Kadın, Özdil'in jeton parasını çıkarıp verdi. Özdil almak istemedi. Utandı, gözlerini başka yöne çevirdi. Kadın uzun dar sokaktan kayboluncaya dek baktı arkasından. Yeraltı geçidine inerken, beyaz bir hasta arabası, kadının girdiği sokağa giriyordu. Sabahleyin, bir şey yemediğinden karnı acıkmıştı. Yine burnunu tıkıyarak geçti yeraltı geçitinden.

YAŞAR'LA DELİ MANDA

KÜÇÜK YAŞAR, AĞUSTOS sıcağında Küçük Avulcuk köyünden yayan Aşağı Semit köyüne, nenesinin evine gidiyordu. O yıl ilkokula gidecekti. Daha okulun açılmasına iki ay vardı. Nenesi Dudu Bacı, Hacı Raşit'in küçük oğlu, Ayı Boğan İlyas'la haber iletmişti: "Yaşar'ımı gönderin.. Bayramlar geldi geçti, biricik Yaşar'ım gelmedi. İki eliniz kızıl kanda bile olsa, Yaşar'ımı iletin bana.. Hasta kulak oldum bu sıralar, ölmeden dünya gözüyle, kara torun'umu bir kez daha göreyim." demişti. Küçük Avulcuk köyü ile Aşağı Semit köyüne giden kumlu irime girmişti Yaşar. Güneş doğmak üzereydi Göçen dağları'nın arkasından. Güneş bir adam boyu yükselince, anasının akşamdan hazırladığı çıkınına baktı. Anası bazlamayla kuru çökelek koymuştu çıkınına. İrim

Ağzı'na giden, çukur irimdeki, zılıcan, hayıt, kargı, söğüt, incir gölgelikleri, kendi diplerine doğru çekilmeye başladılar. Serin irim kumları ısınmaya başladı. Yaşar, elindeki ekmek çıkınını bıraktı. Sol elindeki, vakete yüzlü papucunu giydi. Kumlu irimde, papuçlarıyla yürümek zordu. Yorgunluktan, ikide bir elindeki çıkını, sağ elden sol ele aktarıp duruyordu. Ayasuluk köyüne, Birgi Bucağına giden dört yol ayrımına yaklaşırken, koca bir karaağacın altına oturdu. Az ötede bir kuyu, başında da dört yönünü çevirmiş, kestane tahtalarından yapılmış koruması vardı. Kestane tahtaları kahverenginden kül rengine doğru renk değiştirmişlerdi. Kışın kardan, yağmurdan, soğuktan, yazın da sıcaktan renk değiştirmişti kestane tahtaları. Kuyunun başındaki çinkodan yapılmış su kovasını kuyuya salladı. Ama, kova yarıklarından su sızdırıyordu. Kuyunun yarısından sonra kova boşalıyordu. Oturdu yedi peynirle bazlamasını. İçini yakmıştı kuru çökelek, iyice susamıştı. Taş ahırdaki artık suyu içmek istemedi Yaşar. Geçen yıl ilkokulu bitiren emmioğlu Namık, "Durgun ve birikinti sular, tellim mikrop taşır. Böyle suları sakın içme e mi?" demişti. Emmioğlunu çok severdi. Dinlerdi sözünü.. Delik kovayı bir daha umutla kuyuya salladı. Yine yarı yoldan sonra su kalmadı kovada. Yaşar, biraz daha susamış, biraz daha yorulmuştu. Binlerce ağustos böceği ötmeye başlamışlardı. Güneş yakıcılığını duyurmaya başladı. Buğday taneleri iriliğinde terlemeye başladı. Yaşar. Birden babasının arı kovanlarına karşı yaptığı işlem usuna geldi. Babası geçen yıl kış yaklaşırken, çam kütüklerinden yaptığı altı arı kovanının yarıklarını, soğuk girmesin diye, yaş otlarla sıkıştırmıştı. Balarıları üşümesin, üşüyüp de ölmesin.. Başka yerlere de göç etmesin diye. Karşı kıyıda ayrık otları, yukarı doğru bü-

yümüşlerdi. Koşup, bir demet kopardı Yaşar. Kovanın dibiyle gövdesi arasındaki yarığa iyice sıkıştırdı ayrık otlarını. Kovayı yeniden salladı kuyuya, bu kez suyun yarısı sızabilmişti kuyuya.. Sevindi, içti suyu. Kuyu suyu, ayrık otları yüzünden, taze acur gibi kokuyordu. Kalan azıcık suyla da elini yüzünü yıkadı. Ayrık otlarının zehirli olmadığını bilirdi. Taze acur gibi kokardı ağızda çiğnenince ayrık otları. Kuzular, çok severdi ayrık otlarını. Ama pamuk, ekin tütün tarlalarındaki ayrık otlarıyle savaşıyordu ova köylüsü. Ürünlerin büyümesine engel oluyordu ayrık otları.. Kökleri sıkıyordu.. Bitkilerin kökleri sıkıldığından, özgür büyüyemiyorlardı. Çocuklar, ova köylerinde ayrık otlarını bulamıyorlar, kuzularına da yediremiyorlardı. Ancak tarla, bahçe kıyılarında, su başlarında büyüme olanağı bulabiliyordu ayrık otları...

Yaşar, çıkınını eline aldı. Biraz dinlenmişti. İrim Ağzı'na doğru yürümeye başladı. İncir bahçeleri, Göçen dağları dibindeki Gereli, Gerçekli köylerinin başında bitiyor, bittiği yerde zeytin ormanları başlıyordu. Semit ovasının ortasındaki ilkokul, yüksekce yere yapıldığından, önce kırmızı kiremitleriyle, sonra beyaz badanalı duvarlarıyle seçilmeye başladı. Yaşar, nerede bir okul görse hemen seviniyordu. Ama bu kez sevinci birden korkuya çevrildi. Yandaki tarlanın kıyısında otlayan, başıboş bir manda, koşarak Yaşar'ın üstüne doğru geliyordu. Elindeki ekmek çıkısını yere atıp solundaki incir ağaçlarından birine tırmandı Yaşar. Ağacın dal ayrımına vardığı sıra, manda, kafasını ağaca birkaç kez tosladı. Ağaçtan olanca, ham incir aşağı döküldü. Ağaç deprem oluyormuş gibi, sallanmasını sürdürdü. Manda, toslamaktan hırsını alamamış olacak ki arka ayaklarıyle toprağı savurmaya, bağırmaya başladı. Bir iki kez acı acı böğürdü. Beyaz

köpükler, salyalar akıyordu ağzından. Fincan iriliğindeki çakır gözlerini Yaşar'a dikti. Yaşar, birkaç incir kozağını koparıp, mandanın kirli bedenine, sivri boynuzlarına attı. Aldırmadı manda.. Yaşar'a bir şey yapamayacağını anlayınca, Yaşar'ın ekmek çıkısını boynuzlamaya başladı. Çıkıdan önce peynir, bazlama parçaları dökülmeye başladı. Manda koklayarak yedi dökülenleri. Ekmek çıkısı, boynuzlanmaktan birkaç yerinden delinmiş, bozulmuş, az ötedeki bir sakız otunun üstünde duruyordu.. Yaşar, ağlayarak ilendi mandaya: "Haram, zehir zıkkım olsun inşallah yediklerin. Pis manda, sanki n'olacak? Ben, sana ne kötülük yaptım? Zehirler ye de, debelene debelene geber inşallah! E mi?" dedi. Manda, birkaç kez daha ekmek çıkısını boynuzladı. Ekmek çıkısı, sağ boynuzuna bayrak gibi takıldı bu kez. Daha çok kızdı manda. İncir bahçesinin alt başına doğru, koşturmaya başladı. Yaşar, birkaç kez eğilip baktı oturduğu daldan. Mandanın gittiğine iyice inandıktan sonra indi ağaçtan. Geçen yıl ölen komşuları Üf Ayşe'den kuduz mandalara dair, bir öykü dinlemişti. Anımsadı. Üf Ayşe nenenin anlattığına göre, azgın mandaların kuyruk altına, yaz aylarında bir siyah sinek yapışırmış. Mandayı ısıra ısıra, derinin içine iyice girer, girdikce de canını iyice acıtırmış. Can acısıyle manda sağa sola koşarmış. Bu yüzden de adı deli mandaya çıkarmış. Yaz sıcaklarında kendi halinde otlayan, ya da çamurlu sularda serinleyen mandaları ürkütmemek gerekirmiş. Yazın mandalar, hem eşlerini çok kıskanırlar, hem de çift sürmek, yük taşımak pek olmadığından, güçlerini koşturarak gidermeye çalışırlarmış.

İrim Ağzı, kahveleri önünden geçerken Yaşar, uzun-

boylu, yakasız gömlekli, orta yaşlı bir köylü, Yaşar'a sevgiyle sordu?

— Heey, delikanlı! Nereye gidiyorsun bakalım?

Yaşar, konuşana, bir de kahvede hasır üstünde bağdaş kuran köylülere baktı. Usulca

— Semit köyüne gidiyorum emmi!

— N'apmaya?

— Hiç, işte! Nenemin yanına!.

— Kimlerdensin sen?

— Kendircilerdenim işte!

Köylü, güldü. Alabros saçlarını okşadı Yaşar'ın:

— Ülen, sen bizim hısım oluyormuşsun ya!. Az oturalım bu kahvede, seni atımın kıçına bindirip, köye ben götüreyim. Hava biraz serinlesin, e mi?

Yaşar boynunu büktü. Kafasını salladı, olur dedi. Kahvedekiler, yeni gelen konuğa yer gösterdiler. Çay, ayran ısmarladılar.

KÖTÜ ÖRNEK

İLKOKUL ÜÇÜNCÜ SInıftaki Ahmet, okulla birlikte sinemaya gitmişti. Walt Disney'in, Miki Fare'sini göstermişti, ek olarak sinema. Miki, bir ara bir çamaşır teknesine binerek, denizdeki iri bir balığa yetişmiş, kafasına bir yumruk atarak, koca balığı bayıltmıştı. Ahmet, Kuvvetli İlkokulunda okuyordu. Evleri de Efe Çeşmesi yakınındaki, Üstün Sokağın üst başındaydı,. Okulla ev arasındaki Top Zeytinlik'e ayrılan yerden, küçük bir göle gidiliyordu. Gölün bulunduğu yerde, çok önceleri bir kiremit ve tuğla ocağı vardı. Toprağı killiydi.. Oldukça çukur olan yerden, kil çıkarmak zorlaştığından, tuğlacılar, kiremitçiler, başka bir killi toprağa yerleşmişlerdi. Yarım kilometrekare boyutunda, yağmur sularından birikmiş bir göldü. Gölün ayağı ak-

madığından, bir başka kaynağı da bulunmadığından, sürekli olarak bulanık rengini sürdürürdü.

Ahmet, babası çarşıya, annesi komşulara oturmaya gittiği sıra, usuna Miki Fare gibi, çamaşır teknesine binip bu küçük gölde gezinmek geldi. Kerpiç avlu duvarına asılı çinko çamaşır leğenini, başının üstünde taşıyarak, göle doğru yola çıktı. Tütün fidesi yolmaktan gelen Hüseyin Usuk'un babası, sordu Ahmet'e :

— Oğlum, çamaşır leğenini nereye götürüyorsun?

Ahmet şaşırdı. İlk yalanını öyledi

— Nenemlere götürüyorum!

Yalan söylemişti Ahmet. Bu ilk yalanından dolayı da yüzü kızardı. Doğru söylese, Usuk'un babası, belki engel olur diye düşünmüştür. Nenesi de yedi kilometre ötede, Yanbastı'ların incir bahçesinde aşçılık yapıyordu. İnanır göründü, arkadaşının babası !

— İyi, haydi bakalım! dedi. Arkasından da sevgiyle baktı Ahmet'in. Ahmet, arkamdan geliyor mu acaba diye, korkusunu sürdürdü bir süre. Okulları kapalıydı. Okuldaki hademe, yeni dikilen çam fidanlarını suluyordu. Dalgın olduğundan Ahmet'i geçerken görmemişti. Ahmet, tarla kıyısını siper ederek girmişti göl yoluna. Hademe görür de öğretmenine söyler diye çok korktu. Geçen yıl, okul bayrak direğine tırmanarak, kiremitlerin üstüne çıkıp, serçe yavrularından üçünü koynuna almıştı. Çok da yerli kiremit kırmıştı. Yoldan geçmekte olan bir köylü, korkutup indirmişti Ahmet'i aşağıya. Öğretmene söylerim demişti. Bütün yıl öğretmeninin bu konuyu açmasını bekledi, durdu. Yoldan eşeğiyle geçen köylü, okul açılınca, söylememişti öğretmene. Belki de iyi anlatamamıştı kiremit kırıp serçe yavrusu toplayanı. Ahmet'i tanımıyordu. Öğretmenini çok sevdiğinden, onun her şeyi

bildiğini sanıyordu. Serçe yavrularının, kediler tarafından kaçırılıp yenilmesi, günlerce ağlatmıştı Ahmet'i. Bu olayı da biliyor sanıyordu öğretmeni. Artık serçe kuşları cıvıldaşırken, kiremit uçlarında, ağaçlarda, utancından bakamıyordu kuşlara. Cıvıldaşan her ana serçeyi ölüme sebep olduğu yavruların anası sanıyrdu. Nasıl da üzülmüştü yavruların aç bir kara kedi tarafından yenilmesine. Günlerce ağlamıştı, hiç kimseye de bir şey söylememişti. Ya serçe yavrularını toplarken, kiremitleri kırdığını öğrendiyse öğretmeni. Başöğretmen Kemal Şölen, babasını hemen okula çağırır, kiremitlerin, bir de kiremit aktarıcının parasını mutlaka ödetirdi. Belki de kırılan kiremitler gibi, babası döverken kemiklerini kırardı. Beş sınıfı da koridora toplar, Ahmet'in kulağından tutar "Bu yaramaz çocuk, yaz tatilinde okulumuzun örtüsüne çıkmış, mazlum serçe yavrularını toplarken, yüzlerce kiremit kırmıştır. Okul yönetiminin, giderek Millî Eğitim Bakanlığının yoksul bütçesini, zarara sokmuştur. İbret olsun diye bu çocuğun okuldan atılmasına, öğretmenler olarak oy birliğiyle karar verdik" derdi belki de. Bir yıl önce, son sınıf öğrencilerinden Niyazi, öğretmenler odasından makas çalmıştı. Şerbetçi Halil Ağa'ya satmıştı çarşıda. Başöğretmen Kemal Şölen, olayı meydana çıkarmıştı. Niyazi'yi okuldan atmışlardı.

Ahmet, bu iki olayı düşünürken, gölün kıyısına vardı. Gölün orta yerinde iki karabatak, korkuyla suya daldılar Ahmet'i görünce. Bir yabani ördek de, gölün öteki başına gitti yüzerek. Ahmet, heyecanla, çinko çamaşır leğenini göle bıraktı. Çıplak ayakları, killi çamura batmıştı. Zorlukla kurtardı ayağını, yelin etkisiyle, gölün orta yerine doğru gitti. Ahmet'in başı döndü, dönmekten. Birkaç su kaplumbağası, siyah başlarını çıkarıp Ah-

met'e baktılar. Bulanık suda, kaplumbağaların bedeni görünmediğinden, başlarını yılan başı sandı. Gölün kuzey başından dört manda, koşturarak, göle girdiler. Göl dalgalanmaya başladı. Ahmet, çamaşır leğeniyle birlikte sarsıldı bağırdı

— İmdaat! Yetişin, can kurtaran yok muuu?.

Mandalardan başka sesini duyan olmadı. Ahmet, küçük ellerini Miki Fare gibi suya daldırdı. Ama kolları, elleri zor yetişiyordu suya. Ellerini kürek gibi yapıp, leğeni kıyıya getirmek istiyordu. Kuzeyden esen yel, Ahmet'i, teknesini daha çok orta yere doğru itiyordu. Yüzmek bilmiyordu. Bilse, yüze yüze kıyıya çıkmak istiyecekti. Başı döndü yeniden, gözleri karardı. Bir iki kez kustu, gölün içine. Sabahleyin peynir ekmek yemişti. Tümünü çıkardı yediklerinin. Aç, su kaplumbağaları, Ahmet'in kustuklarını yemeye başladılar. Birkaçı sağa sola kaçışırken, Ahmet'in teknesine vurdular. Ahmet, daha çok korktu. Yılanların başını görmüş gibi oldu yeniden. Ellerini çekti sudan. Bir daha bağırdı

— İmdaat! Can kurtaran yok muuu?..

Top Zeytinlik Yolu'ndan geçmekte olan, Mursallılı Öksüz Yusuf, eşeğinin üstünden göle baktı. Duydu Ahmet'in sesini. Sabahtan köyünde eşeğine bir yük meşe odunu sarmış, kente gelip satmıştı. Odun parasıyla şeker, çay, sigara almıştı. Köyüne dönüyordu. Ahmet bir daha bağırdı

— İmdaat! Can kurtaran yok muuu?..

Öksüz Yusuf indi eşekten. Bir hayıt çalısına bağladı eşeği, çilbirinden. Yolun kıyısına çıkıp göle iyice baktı. Ahmet'i leğenin içinde dönerken gördü. Güldü. Eşeğinin semerine bağlı olan, dürülü odun urganını çözdü, koştu gölün kıyısına. Ahmet onu göremedi; zeytin ağaçları-

nın gövdelerinden. Tam bir daha bağıracağı sıra, gölün kıyısında, elinde urganla gördü Öksüz Yusuf'u. Boynunu büktü sevinçli :

— Emmi, beni kurtar buradan..

Öksüz Yusuf, yamalı ceketini çıkarıp, zeytin ağacı dibine bıraktı. Güldü. Seslendi :

— Ülen, şeytan senin ne işin var orada?

— Hiç, işte!

Öksüz Yusuf, yalancıktan çıkıştı :

— Bir daha yapacak mısın böyle yaramazlık?

Ahmet esmer, etli dudaklarını büzdü.. Ağlamaklı

— Yapmıyacağım, emmi!.

Öksüz Yusuf, urganını çözerken :

— Söz mü?

— Söz, emmi!

— Ülen, erkek sözü mü veriyorsun?

— Erkek, sözü veriyorum emmi!

— Öyleyse sana şimdi ipi atacağım. İpi bırakma da elinden. Ben seni buraya çekerim. Anladın mı dediğimi?

— Anladım, emmi!

— Öyleyse tut ipi..

Urganı attı Öksüz Yusuf, urgan bir metre önüne düştü, çamaşır leğeninin. Urgan ıslanmıştı. Biraz daha ağırlaşmıştı. Bir daha atsa daha öne düşecekti urgan ağırlıktan. Mandaların yüzdüğü yanda, iri bir tahta parçası ilişti gözüne. Kiremitçilerin, tuğlacıların parçalanan tezgâhlarından arta kalmıştı. Koşarak, parçalanmış tahta parçasını getirdi. Yusuf. Islak urganın ucunu tahtaya bağladı. Çinko leğene doğru iteledi, tahtayla urganı. Yelin etkisiyle, tahta parçası, yavaş yavaş leğene yanaştı. Islak urganı yakaladı Ahmet. Öksüz Yusuf onu kıyıya çek-

ti. Yanaklarını okşadı. Eşeğinin yanına gidip, kendi çocukları için aldığı şekerlerden Ahmet'e de verdi. Ahmet, kilden kirlenen ayaklarını, çamaşır leğenini gölün çimenli karşı kıyısında yıkarken, Öksüz Yusuf da Mursallı köyüne gidiyordu.

KÜÇÜK ÖMER

TAVASLI DUVARCI UZUN Hasan'ın yanına çırak vermişlerdi Küçük Ömer'i. Ömer, babasının hastalığı nedeniyle, sanat okulunu yarım bırakmış, duvarcı olmaya niyetlenmişti. Ama aradan bir yıl geçmesine rağmen, Duvarcı Hasan, duvar örmeyi öğretmiyordu kendisine. Bir türlü açamıyordu derdini ustasına. Çırak olarak, Ömer'i çalıştırmak hoşuna gidiyordu Uzun Hasan'ın. Ömer harç karıyor, harç taşıyor, taş, tuğla yanaştırıyor, öteki yapı işçilerinin yaptığını bir çırpıda yapıveriyordu. Aldığı para da, öteki yapı işçilerinin aldığı paranın yarısı bile değildi. Oysa aldığı parayla babasına, kardeşlerine yardımcı olmak bir yana, pazarları da ayrı bir yük oluyordu, hasta babasına. Bu yüzden de babasıyla konuşurken, başını utancından hep öne eğiyor,

gözlerini başka yerlere kaçırıyordu. Bir suçluluk tedirginliği içine girmişti aylardır. Sıkılganlığını bir türlü yenemiyordu. Bu yüzden de huysuz, söz dinlemezin biri olmuştu arkadaşları arasında. Havuzlu Park'ta, Öğretmenler Kahvesi'nde, mevsimine göre yapılan açık ve kapalı masa toplantılarında, kısa süreli sokak gezintilerinde hiç kimse onun yanında, kadından, kızdan söz edemez duruma gelmişti. Midesi aç olan, yarınsızlık korkusu çeken insanların, cinsiyet konusundaki palavralarına aldırmıyordu Ömer. Ama pazar günlerinin dışındaki çalışma günlerinde, arkadaşlarına karşı yaptığı ataklıklardan ötürü, iç acısıyle kıvranırdı. Hoşgörüsü az olduğundan kendisini suçlar dururudu çoğu kez..

Mayıs ayı ortalarında gelmişlerdi bu Kahrat köyüne. Köy Gökçen bucağına bağlı büyük köylerden biriydi. Gökçen bucak olmasına rağmen, Kahrat köyünün yarısı kadar bile değildi. Çeşitli nedenlerden dolayı bucak olmuştu. Tire ilçesine bağlıydı Gökçen. Kahrat'ta bir hayvan damında yatıyorlardı, ustası Uzun Hasan, daha dört yapı işçisiyle birlikte. Bucakla köy arası bir saatlik yolu yaya gidiyorlar. Gündüzleri iş sahibi, karınlarını doyuruyordu. Geceleri de havvan damında kendileri bulgur pilavı, tarhana çorbası pişirip karınlarını doyurmaya çalışıyorlardı. Bulaşıkları yıkamak, ateş yakmak, dere kıyısından çalı çırpı toplamak, ortalığı silip süpürmek, sofrayı hazırlamak işi hep Ömer'e kalıyordu. Hayvan damının önünde, bulaşıkları çoğu kez yıkarken, gelip geçen köylü kadınları, kızları, Küçük Ömer'e gülüyorlar, bazıları da acıyorlardı.

Çakma kapılı bir bölmeyle ayrılan damın yarısında inekler mandalar yatıyordu. İşeyen, sıçan ineklerin, mandaların bokları, sidikleri yere düşerken duyuluyor-

du. Ekşi, küflü bir koku yayılıyordu kapı yarıklarından. Ömer, pembe yorganının altını üstünü iyice naftalinle mesine rağmen geceleri pirelerin saldırısına uğruyordu. Çoğu gecelerde kaşıntıdan uyuyamıyordu Petrol lambasının camında aşağı kaç yüz tane pire atıp öldürdüğünü anımsadı Ömer, gülümsedi. Mırıldandı: "Bu hayvanlar, bu pislik burada oldukça, pireden kurtuluş yok.." dedi. Anasının verdiği kendir çul üstündeki yorganının alt katına uzandı. Üst katını örtündü. Parmakları sızlıyordu.. Parmak derileri delinmek üzereydi. Sabah çiyiyle ıslanan taşları ustasına yanaştırmıştı. Islak taşlar zımpara kâğıdı gibi yemişti parmak uçlarındaki derileri. Sabun köpüğüne az zeytinyağı damlatıp yıkamıştı ellerini. Sivaslı bir sıvacıdan öğrenmişti geçen yıl. Parmak derilerini beslermiş zeytinyağıyla sabun.. Havada bulutlar dolaşıyordu. Aydın dağlarından Manisa dağlarına doğru. Keldağ'ın tepesinde avuç içi kadar bir bulut toplansa, Küçük Menderes ovasına dağlarına hemen yağmur yağardı. O gün de taşlar ıslandığından, ustalar hemen paydos ederlerdi. Bir güzel dinlenirdi Ömer.. Köyün Tire'ye işleyen otobüsüyle sinemaya, hamama gitmek istiyordu. Dedesinin bulutlarla ilgili dizelerini mırıldandı "Bulut lar gider Aydın'a- Git işine gaydına-Bulutlar gider Şam'a-Çek eşeğini dama." Ne yazık ki, bulutlar aksi yönde gidiyorlardı.

Duvarcı Uzun Hasan, gece kahveden geç döndü, arkadaşlarıyle birlikte. Kâğıt oynamışlardı. Zar zor kazandıkları paraların bir kısmını kumara kaptırmışlardı. Ömer çok kızardı kumar oynayanlara.. Bir yoksulun bir başka yoksulu soymasına dayanamaz, hemen isyan ederdi. Akrabalarında kaç kişi kumar yüzünden evlerini dağıtmışlar, parasız kalınca da hırsızlık yapmışlardı. Hırsız-

lık suçundan hapishaneye bile girenler vardı. Uzun Hasan, Ömer'i dürtükleyip uyandırdı. Yılışık, bir sesle

— Ömer, oğlum! Bak yağmur yağıyor!

Kahveden gelen, üç yapı işçisi de gülmeye başladı. Ömer, dalgın yarı uykulu :

— İyi ya usta, bereket yağıyor demektir. Pamuk, tütün diken milyonlarca köylünün ürünü bol olacak. Ne güzel değil mi?

Duvarcı Uzun Hasan kızdı. Mest lastiklerini çıkarıp kapı arkasına atarken

— Ülen, sana ne tütüncülerden, pamukçulardan?

Yataklarına uzanan yapıcı Deli Ali, harç karıcı Boşnak Yakup, dülger Muammer, Uzun Hasan'a yaranmak için güldüler. Ömer alındı. Belli etmedi. Uzun Hasan, biraz daha yüksek sesle :

— Söylesene, ülen!

Küçük Ömer, on sekiz yaşın dikliğiyle :

— Neyi söyliyeyim?

— Yağmur yağdığını, yağmasını niçin istediğini?

Güldü Küçük Ömer, yatağından doğruldu, oturdu :

— Söyliyeyim, köylünün, kentlinin ürününün bol olması, verimli olması yağmurun yağmasına bağlı. Ürün bol olunca, ellerine para geçer.. Artan paraların birazıyla da ev yaptırırlar. Bize de iş çıkar. Bunu bilmeyecek ne var?

Uzun Hasan başını kaşıdı, esnedi. Öteki üç yapı işçisine, eliyle Ömer'i göstererek

— Bu çocuk, cin akıllı ama, bizim taşlar ıslandı, yarın iş yok yapıda. Çalışmasak, nasıl karnımız doyar? Bu zamane piçleri, bilmezler ki hiç!.

Kısa bir sessizlik oldu. Ömer ayağa kalktı, elini beline doladı :

— Ben, piç değilim, ağzını topla!.
Uzun Hasan, ayağa kalktı bağırdı
— Ya, nesin it?

Küçük Ömer, hıçkırarak ağlamaya başladı. Uzun Hasan, Ömer'e doğru yürüyüp, tokatlamak istedi Ötekiler Uzun Hasan'ı yatıştırdılar. Ömer, gözlerini kuruladı. Usulca yorganını topladı. Kendir çuluyla sardı. Büyük el sepetine yerleştirdiği çamaşırlarını, düzenledi. Sepetinden çıkardığı, çamaşır ipiyle bağladı yorganını. Üç yapı işçisi de üzgün üzgün, Küçük Ömer'e bakıyorlardı. Uzun Hasan, ilgisizmiş gibi Ömer'e bakmadan

— Nereye?

— İşi bırakıyorum. Benim dört gündeliğim var.. Piç diye anası babası belli olmıyan çocuklara denir. Kendine başka bir uşak bulursun olmaz mı?

Uzun Hasan, yeniden başını dalgınca kaşıdı. İki yüzlü, acımaklı, alaylı

— Şimdi bu yağmurdan sonra Menderes kabarmıştır. Geçemezsin Menderes'i. Otur da sabahı bekle hiç olmazsa..

Üç yapı işçisi de doğruladılar Uzun Hasan'ı :

— Aman oğlum, boğulur gidersin.

— Kara yasada kara tasada koyma bizi.

— Gel, eteğindeki taşı dök! O, bulanık sular sarı birer canavardır. Alır gider insanı bir yerlerde miller. Ölünü bile bulamazlar sonra.

Ömer, dalgın, kararlı, yatak denginin üstüne oturdu :

— Benim dört gündeliğimi ver usta! Boğulurum, köyde kalırım, orası benim bileceğim iş. Korkunun ölüme yararı yoktur. Artık seninle çalışmıyacağım.. Ben hayvan değilim, insanım, anladım mı?

Öteki yapı işçileri, Uzun Hasan'a çıkışır gibi yaptılar :

— Eee, kalfa, artır bu çocuğun gündeliğini.

— Havalar biraz ısınsın da yapıya koşalım.

— Arslan gibi maşallah! Cin gibi akıllı olduğunu sen söyledin..

Uzun Hasan, bu kez alaylı :

— Bunu yapıya koşarsak, yarın usta olur, zanaatı elimizden alır. Bizler plandan, hesaptan, kitaptan anlamayız. Elifi görsek övendire sanırız. Beton, yapı, çatı hesaplarından hiç mi hiç anlamıyoruz... Gittikçe çoğalıyor beton yapılar. Gittikçe de böyle cin akıllılar işimizi elimizden alıp bizi köylere itiyorlar.. Kara duvarcılık da elimizden kaçarsa, ne ederiz, nereden ekmek parası çıkarırız?

— Doğru söyledin!

— Ülen kalfa, sen de cin akıllısın, Ömer gibi..

— Ortalık bozuldu, bu zamane yetmeleri sahip oldu her şeye...

Uzun Hasan cüzdanından çıkardığı kâğıt liralarla ödedi Ömer'in parasını. Ömer yorganını sırtına, sepeti de koluna geçirerek çıktı hayvan damından. Köpek sesleriyle birlikte, Kahrat köyünden Küçük Menderes'e doğru yürüdü. Yağmur, az önceki hızını yitirmiş, tek tük çişeliyordu. Hava açık olsa gecenin neresinde olduğunu sabah yıldızından anlayacaktı. Hem de Keldağ'ın dibindeki köylerin ışıklarından yönünü kolayca saptayabilecekti Kahrat köyünün batısındaki Hüseyin Ağa köprüsünden geçmek en iyisiydi. On dört, on beş kilometrelik yolu da tarlalar içinden geçip bulmak, bu karanlık gecede olanak dışıydı. Köpek sesleri kısılmıştı, duyulmuyordu. Geriye dönüp baktı. Köyün şavkları sisten görünmüyor-

du. Beş metre önünü, çamurlu, ıslak yolu görebiliyordu ancak Papuçları, yanlarından üstünden su alıyordu. Çorapsız ayakları vıcık vıcık olmuştu papuçlarının içinde. Yürümesine engel oluyordu papuçlar çamurdan. Beş metre ötede bir karaltı gördü. Sağ eliyle tuttuğu yorganını, sol eline aldı. Sepeti kolundan yere bıraktı. Pantolonunun arka cebinden sarı saplı çakısını çıkarıp açtı... Korkusu biraz gider gibi olmuştu. Çakıyı eline alınca yüreklenmişti. Ama insana benzeyen gölge, hiç mi hiç kımıldamıyordu.. Bu sisli, pis gecenin içinde kim olabilirdi? Seslendi, usulca

— Heey! Sen kimsin?..

Korkulu, yumuşak sesi dağıldı gitti. Birkaç adım ilerledi. Gülmeye başladı. Çakısını kapatıp, arka cebine attı. Korktuğu karaltı orta yaşlı bir söğüt ağacının gövdesinden başka bir şey değildi. Söğüt ağacının yarı ıslak gövdesine sarılıp öptü. Yürümesine engel olan papuçlarının bağcıklarını biribirine bağladı, sepetine yerleştirdi. Çamurlu toprağa basınca üşüdü. İliklerine dek titredi. Doğudan esen yel sisler alıp götürdü, denize doğru. Köylerin şavkları göründü güneyden kuzeyden, İlkkursun tepelerindeki çam koruluğu da seçilmeye başladı. Yağmur bulutları da yelin etkisiyle dağıldılar. Ortalık ağarmaya başladı. Küçük Menderes az ötede, sesiz, bozbulanık akıyordu.

Menderes'in kıyısına varınca, İlkkurşun istasyon binasını seçebildi. Pantolonunu çıkarıp yorganı sırtladı, sepeti kıyıda bıraktı.. Girdi Menderes'e. Sessiz akan su, ayaklarının altındaki kum tanelerini kemiriyor, gittikçe derinleşiyordu. Su beline doğru çıkmıştı. Sepeti, yorganı bıraktıktan sonra ikinci kez gelip alacaktı. Derince bir çukura bastı önce, sendeledi, kapaklandı suya. Yor-

ganı, beş on metre öteye fırladı suyun hızıyla.. Bir iki kulaç attı sağa sola. Yuttuğu bulanık suların ağırlığıyla dibe doğru çekildi. Can havliyle birkaç kez daha çırpındı. Alıp götürdü, bulanık akan Küçük Menderes suları Küçük Ömer'i denize doğru.

YUSUF'LA YILAN

ÜÇ YAŞINDAKİ YUSUF'un anası, komşularla birlikte, Yeniceköy alanında çamaşır yıkıyordu. Kadınlardan biri, ocağın altına süreli olarak dikenli pınar çalısı dolduruyor, ocağın sönmemesini sağlıyordu. Öteki kadın, kazanda kaynayan çamaşırları, kalınca bir sopanın ucuyla, ağaç teknenin ucuna yığıyor, Yusuf'un anası da, ılıştırdığı suyla, çamaşırları sabunlayıp yıkıyordu. Bir başka komşu kadın da, taş duvardan kalın dut ağacına bağlanmış çamaşır ipine ıslak çamaşırları seriyordu. Bir ailenin çamaşırı bitince, öteki ailenin çamaşırlarına sıra geliyordu. İmece yoluyla çamaşır yıkanırsa, daha az çalı çırpı gidiyor, hem de çamaşır kısa sürede bitiyordu.

Yeniceköy'ün orta yerindeki karşılıklı üç kahveden

plak sesleri duyulmuyordu bugün. Tütün çapalamaya gitmişti erkekler. Kahveler boşalmıştı birden. Kavurucu bir sıcak yakıyordu ortalığı. Çamaşır yıkayan kadınlar, yarımşar tas soğuk su serptiler memelerinden aşağı. Soğuk su uzun donlarından aşağı, ılıkca kızgın toprağa süzüldü.

Küçük Yusuf, evlerinin altındaki damın kavak direklerine bağlanmış salıncakta uyuyordu. Birden, Dombay'ın oğlu İsmail'in eşeği anırmaya başladı. Eşek sesini, başka eşek anırtıları yanıtladı. Yusuf, sıçrıyarak, ağlıyarak uyandı eşek anırtılarından.. Anası koştu geldi salıncağa :

—.Uyandın mı, karanfil Yusuf'um?

Yusuf doğruldu salıncaktan, iplerine tutundu :

— Anaaa!. Öcü mü geldi?

Anası, kucağına aldı Yusuf'u.. Sevdi, okşadı, öptü :

— Öcü değil yavrum, düşük donlu Dombay İsmail'in uyuz eşeği anırdı yine zamansız.. Sonra öteki eşekler de anırdılar..

Yusuf, yarı mahmur sokuldu anasının göğsüne :

— Kömürlerim gibim, köpekler yiyecek mi beni anaa?

— Yok, karanfilim yok.. O köpekleri öyle bir döverim ki, bir daha gelmezler bu gidenlere..

Yusuf, anası köpekleri dövmüş de kovalamış gibi sevindi. Boynuna sarıldı anasının. Öptü bikaç kez... Anası :

— Adam olunca bakacak mısın yoksul anana?

— Bakacağım, anacığım!

— Nasıl bakacaksın bakayım?

Yusuf elâ, iri gözlerini açarak, anasının burnuna yanaştırdı :

— İşte, böyle bakacağım!.

Anası güldü, gülerken gözlerinden yaş geldi. Hasırın üstüne yuvarlandı. Sırt üstü yatıp ayaklarını yukarı kaldırdı. Yusuf'u oturttu ayaklarının üstüne. Yusuf'un gülmekten ağzından tükürükleri anasının çıplak ayaklarına düştü. Yoruldu anası, indirdi Yusuf'u, hasırın üstüne usulca. Yusuf, şımarık

— Anaa! Bir daha gıdık gıdık yapalım. Haydi, çok güzel oluyor.

Anası, çattı kaşlarını yalancıktan :

— Benim elimi ayağımı, Tahtacı Ahmet mi geçirdi oğlum? Çok yoruldum.. Sonra baban gibi, ağzından sular akıyor senin. N'olacak, babasının oğlu değil mi bu? Baban, akşam tarladan gelince, azıcık o gıdık yapsın, iyi mi? Şimdi çamaşırlar var durulanacak.

Yusuf, dediğini yaptıramadığı için dudaklarını büzdü.. Küser gibi yaptı. Ses etmedi. Anası dayanamadı. öptü esmer yanaklarından

— Küsme karanfilim, dayanamam.. Karnın acıkmadı mı daha?

Yusuf, usul usul anasının yüzüne baktı. Güldü :

— Acıktı, hem de çok, acıktı ana!

— Sana azıcık, sütle ekmek koyuvereyim de ye, e mi?

— Olur, ana. Çabuk getir!

Yusuf'un anası kalaylanmış bakır kaptan toprak çanağa süt döktü. Çavdar, mısır karışımı bazlamadan sütün içine doğradı. Tahta kaşıkla birlikte koydu Yusuf'un önüne. Öptü öğütledi :

— Hiç dökmeden ye, e mi? Karanfil Yusuf'um, karnın doyunca kuyu başına gel de, anacığına azıcık yardım et!

Yusuf sevinçten kırpıştırdı gözlerini. Sütlü, bazlamalı toprak çanağını kaşıklamaya başladı. Anası, evlerinin

tahta yol kapısını kapatırken, Yusuf iştahla sütlü bazlamayı kaşıklıyordu..

Sütün kokusuna, iki metre uzunluğunda, yumruk iriliğinde kafalı bir katır alacası yılan süzüldü, yukarıdaki çatıdan. Önce taş duvarlar üstündaki, kara çamur sıvalı, serince düzeyde dinlendi biraz. Kiremit altlarında boşuna serçe yavruları aramıştı. Serçeler, yavrularını çoktan uçurmuşlar, zeytin, palamut, çam, incir, meşe, çınar ağaçlarında yavrularıyle birlikte cıvıldaşıyorlardı. Yazın tadını çıkarmaya bakıyorlardı. Katır alacası yılan, kiremit altında gezinirken, kızgın kiremitler yakmıştı bedènini. İyice de acıkmıştı. Dün öğleyin, komşu evdeki yediveren asması üstündeki, tek kumru yavrusunu yutmuştu ancak. Anası kaçmıştı, yavrusunu yutarken.. Yavaşça, yorgunca süzüldü duvardan.. Önce yol kapıyı, sonra dalgın dalgın sütlü bazlamayı kaşıklayan Yusuf'u gözden geçirdi. Süzüldü geldi Yusuf'un karşısına. Yarım metre önünde çöreklendi. Başını kaldırdı. Yusuf sevindi, birilerinin geldiğine. Kaşığı çanağa daldırdı, yılana uzattı :

— Al, sen de ye!

Yılan şaşırdı. İnsan elinden hiç bir şey yememişti bunca yıldır. Hep ansızın yutmuş, kovalamış, boğmuş, zehirlemiş, öldürmüştü. Karnını doyurmuştu. Simsiyah gözlerini Yusuf'tan tahta kaşığa kaydırdı bir iki. Tahta kaşıktakini bir saniyede indirdi aç midesine. Yusuf sevindi. Bir daha daldırdı kaşığı uzattı yılana.. Anası çok doldurmuştu sütü toprak çanağa.. Katır alacası yılan, Yusuf'un içtenliğine sevindi. Kendisine ne taş atıyordu Yusuf, ne de sopayla kovalıyordu. Isındı Yusuf'a.. Az daha yanına gelip bir daha çöreklendi. Kara gözlerini Yusuf'un elâ gözlerine dikip bir iki çatal dilini çıkardı. Birden, Yusuf'un sağ koltuk altından girip toprak çanağın

içindekilere baktı. Yusuf, sağ elindeki tahta kaşığı, hasırın üstüne bırakıp yılanın kafasını tuttu

— Azıcık suyundan da ye! dedi.

Yılanın kafasını çanağa bastırdı. Katır alacası yılan iki solukta bitirdi toprak çanaktakini. Diliyle yalandı birkaç kez. Hasırın üstünden süzülüp karşıya geçti. Yusuf, koltuk altından geçerken yılanı başından kuyruğuna dek, yumak elleriyle okşadı. Yılan, iki metre ötede çöreklenip bir daha baktı Yusuf'a. Yusuf, üzgün :

— Dur, nereye gidiyorsun?

Hışırdayıp, ıraklaştı yılan. Yusuf, yarı küskün

— Doymadınsa, anama söyliyeyim de, biraz daha koyuversin sana.

Yılan, az ötede bir daha çöreklendi. Başını gövdesinin üstüne koydu. Yusuf, ağzındaki süt, bazlama bulaşıklarını elinin tersiyle sildi. Yol kapıya yürüdü. Yılan, kaldırdı başını, aldırmadı, uyumaya çalıştı. Yusuf, kuyu başına soluk soluğa geldiğinde, terli, yumuşak bir sesle anası

— Yedin mi oğlum?

— Yedim ana!

— Doydun mu doymadı mı karnın?

— Doydum ana, hem de dümbek gibi şişti.

Yalancıktan karnını şişirdi. Öteki kadınlar da güldüler. Anasının kulağına

— Bak! Ne diyeceğim?

— Ne diyeceksin?

— Bir konuk geldi evimize.. Hasırın üstüne buyur ettim. Birlikte yedik.. Benim karnım doydu, onunki doymadı..

Anası, korkulu bir merakla, ellerini duruladı. Uzunca donuna sildi ellerini, Heyecanla sordu :

★ TAŞ OCAĞINDA

— Kimmiş gelen konuk oğlum?

— Bilmiyorum ana.. Kedi gibim bir şey kafası... Anası, komşular şaşkın.. Anası :

— Nasıl, kedi gibi bir şey oğlum?

— Bilmiyorum!.

— Kız, sakın yılan olmasın?

— Süt kokusuna çok gelir namussuz..

— Ah, çocuğu evde yalnız bırakmaya gelmez. Hele bu günlerde hiç gelmez.

Yusuf'un anası eve doğru koşarken, bağırdı

— Koşun, yetişin Ümmeti Müslüman..

Heyecanla açtı, yol kapısını.. Katır alacası yılan, damın gölgesinde uyumaya çalışıyordu. İki yumruk iriliğindeki bir taşı, yılana attı. Yılanın iki karış ötesine düştü taş.. Öteki kadınlar da ellerine geçirdikleri sopaları yılana attılar.. Yılan hızla süzüldü, avlu duvarının üstüne. Duvarın üstüne çıkınca, kadınlara bakıp birkaç kez dilini çıkardı. Korkudan, heyecandan Yusuf'un anası bayıldı. Kadınlardan biri, burununa soğan koklattı. Biri de bileklerini ovdu, ayıltmak için. Yusuf, hiç bir şeyden habersiz, üzüntüyle baktı, kaçan yılanın arkasından.

ÖĞRETMEN RAUF'UN MUTSUZLUĞU

ANADOLU'DAN İSTANbul'a atanınca Öğretmen Rauf, bocaladı. Bu sessiz, şirin, ucuz ilçenin lisesinde ne kadar mutluydu. Oturduğu ahşap, iki katlı, altı odalı eve aylık gelirinin ancak onda birini kira olarak veriyordu. İlçe halkının tarihsel alışkanlığı olan konukseverlikten, hocalara, giderek öğretmenlere olan sevgisinden, saygısından bol bol da yararlanabiliyordu. Esmer, yanık yüzlü liseli oğlanlar sık sık Öğretmen Rauf'un evine peynir, sadeyağ, sepet sepet yumurta taşıyorlardı. Karşılığında iyi not istiyordu öğrenciler, öğrenci velileri.. Öğrenci, tembel bir öğrenci bile olsa, Öğretmen Rauf'un evine yiyecek taşıdığından iyi not alıyor. Öte yandan dersini bilen, ama yoksul ailelerin çocukları özellikle kötü not alıyorlardı. Bu

durum ilçede kısa sürede duyuldu. Öğretmen Rauf, iktidar partisine bağlı olan ailelerin çocuklarını koruyor, karşı tarafın çocuklarına sert davranıyordu. İktidar partisi ilçe yöneticilerinin düzenlediği yemekli, içkili toplantılara katılıyor, ilçe kulübünde de sabahlara dek poker partilerinden ayrılmadığı da oluyordu.

İçkinin, kumarın, uykusuzluğun, yorgunluğun etkisiyle sık sık hastalanmaya başladı Öğretmen Rauf. Arasıra öksürüyor, bu öksürüğü, fazla sigara içmesine bağlanıyordu.

O gün okul çıkışı akşam üstü, ilçe kulübüne attı kapağı. Deri tüccarı Tahir Bey'le tütün tüccarı Şaban Bey karşılıklı altmışaltı oynuyorlardı. Gazi Caddesine bakan pencerenin dibinde, Sana Okulu tesviye atelyesi öğretmenlerinden Mustafa Hepyener günlük gazeteleri okuyordu. Öğretmen Rauf'a yer gösterdi. Mustafa Hepyener, tüm muhalif gazeteleri okuduğundan, iktidar düşmanı bir öğretmen olarak, partizanlar tarafından bellenmişti. Öğretmen Rauf, masasına otururken çekingen davranmıştı. Söylentilere göre, sanat okulu müdürlüğünden tesviye atelyesi şefliğine düşürülmüştü. Bir başka ilçeden, dik kafalılığı yüzünden buralara atanmıştı Mustafa Hepyener, iş olsun diye:

— Buyur, otur hoca! Ne var ne yok..

Öğretmen Rauf, yorgun :

— İyilik şağlık, Mustafa Bey!

— Duyduğuma göre, İstanbul'a atanmışsın, kutlarım.

Öğretmen Rauf, ilgisiz, yarı öfkeli :

— Öyle oldu.

— Niye üzgünsün? Sen istemedin mi atanma işini?

— İstedim ama, İstanbul'a istemedim.

— Boşver, canım! Dünyanın en güzel kentlerinden birine atanıyorsun da sevinmiyorsun..

— İstanbul, çok pahalı bir yer.. Altı baş nüfus, benim aylığımla nasıl geçineceğiz orada?

Mustafa Hepyener elindeki gazeteyi masaya bıraktı. Alaylı

— Oradaki çocuklar da sana başka şeyler getirirler hoca!.

Birden sinirlendi Öğretmen Rauf.. Bağırıp çağırmaya başladı. Genç ilkokul öğretmenlerinden dört kişi dada girdi kulübe. Tartışmanın tam başlangıcında gelmişlerdi. Büyük uzunca masanın çevresine oturdular. Öğretmen Rauf sesini kıstı :

— Ne demek istiyorsun?

Mustafa Hepyener, sakin, babacan

— Durum şu: Bu lisede kırdığın cevizler bini aştı. Utanmıyor musun, yoksul çocukların sevgisini sömürmeye? Sen, öğretmen misin, eşkiya mısın?

— Ağzını topla, yoksa karışmam!

— Toplamazsam n'aparsın? Öğretmenlik zanaatını, ayaklar altına aldığın yetişmiyormuş gibi, bu yoksul halkın çocuklarına da işkence ediyorsun. İstanbul'da da zengin çocukları, zarf içinde para getirirler sana.. Bu kez de yiyecek, içecekleri o parayla alırsın? Hiç mi hiç üzülme sen!..

Öğretmen Rauf öfkeden sapsarı kesildi. Kısık kısık bir iki öksürdü. Kapıya doğru yürüdü. Genç ilkokul öğretmenlerinden ikisi, yarı şaka, koluna girip kalktığı sandalyeye oturttular. Kulüp dolmaya başlamıştı.. Öğretmen Rauf konuyu değiştirdi :

— Peki, n'olacak bunca çocuğu sınıf geçirtip de? Çocuklar, zanaatkâr, çiftçi, esnaf olmasın mı? Hepsi mi me-

mur olacak bunların? Bu yoksul ulus, bunca okumuşu çekebilir mi?

Mustafa Hepyener, çevresini alaycı bir gözle süzdü :

— Tipik, bir öğrenci düşmanısın sen! Aslında bu yoksul halka düşmansın. Kendi ezikliğinin acısını onlara kötülük, eziyet ederek çıkarmaya çalışıyorsun. Peki, işçiler, zanaatkârlar, esnaflar, çiftçiler lise mezunu olmasın mı? Okumuş olsunlar da, daha bir bilinçli yapsınlar işlerini. Aksini düşünmek çağ dışı bir davranış olmuyor mu? Gericilik olmuyor mu bu? Sen medresede mi yetiştin, yoksa Cumhuriyet çağı Öğretmen Okulunda mı?

Masadaki öğretmenler başlarıyla doğruladılar Mustafa Hepyener'i. Uzun boylu, esmer öğretmen, şara yollu :

— Rauf Bey'imize dokunmayın. O, iktidarımızın aslanıdır.. Baksana birden İstanbul liselerinden birine atlayıverdi. Arkası var.. Arkan olacak, arkan..

Gülüştüler. Öğretmenlerden ikisi, bilardo oynamak için bilorda masasına geçtiler. Gök gürledi birden. Kuzeyden esen yel, yağmura çevirdi bu kez. Öğretmen Rauf, masasında düşünceli, kaygılı, yapayalnız kalmıştı. Mustafa Hepyener, ilgisiz, gazete okumasını sürdürdü. İktidar partisinden bir tüccar, masasına çağırdı Öğretmen Rauf'u. Kalktı gitti tüccarın masasına.. Tüccar fısıltıyla:

— Öğretmen, tartışma yaptığın adam, komünisttir.. İktidarımızın, devletimizin baş düşmanıdır. Az önce seninle tartışırken, komünist propagandası yaptı.. Bunu ne edip, ne yapmalı, ıraklaştırmalı bu ilçeden. Haftaya milletvekillerimiz gelecek, ben ilçe yönetim kurulu üyesiyim. Söyleyip, gerekeni yaptıracağım.

Öğretmen Rauf, mutlu mutlu sırıttı. Mustafa Hepyener, az önceki ilkokul öğretmenlerine, örnek bir öğret-

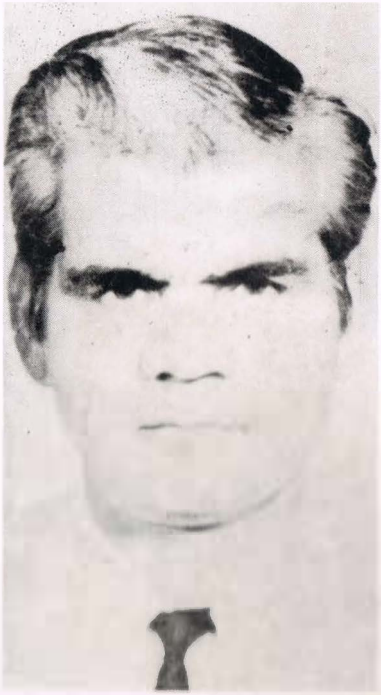
menin nasıl olması gerektiğini anlatıyor, ara sıra da öğretmen Rauf'u, ilçe yönetim kurulu üyesini öfkeli bir bakışla süzüyordu.

Garson Abdullah, bu tartışmalara alışık olduğundan, sessizce masaları temizliyor. Boş fincanları, kahve ocağının arka tarafına taşıyordu. Akşam birden bastırmıştı. Yağmur olanca hızıyla yağıyordu. İlçe yönetim kurulu üyesiyle birlikte kalktı Öğretmen Rauf.. Kapıda duran parti jipine birlikte bindiler. Jipin tentelerine yağmur vurdukça tok sesler çıkarıyordu. Dede'nin meyhanesine girdiklerinde, ilçe yönetim kurulunun öteki üyeleri, Mal Müdürü, Millî Eğitim Memuru, yarı sarhoş bir şekil buyur ettiler masalarına. İlçenin en ünlü lokantası onların sesleriyle doldu taştı.. Gece yarılarına kadar sürdü taşkınlıkları. Sokaktan geçen bir gece bekçisini çağırdı ilçenin genç parti başkanı. Buyruk verdi bir subay gibi. Gece bekçisi, kahverenkli giysisi içinde, eridi gitti. Selâm verdi gönülsüzce.. Çıktı, gülüştüler bekçinin arkasından. Bekçi düdüğünü az ötede, hırsla birkaç kez çaldı.

Gece yarısından sonra, Öğretmen Rauf kulüpten geldiği jiple evine doğru giderken, gelişi güzel, beş el ateş edildi jipe.. Jipi kullanan, iktidar partisi ilçe yönetim kurulu üyesi, aldığı üç yaranın etkisiyle hemen öldü. Öğretmen Rauf da bir başka arabayla hastaneye götürüldü. Sol kolunun pazusunu kurşun delip geçmişti. Ateş edeni seçememişti karanlık sokak başından.

İÇİNDEKİLER

Taş Ocağında	5
Sarhoş Hamit	14
Bayramdan Sonra	19
Emekli Valiyle Çineli Mehmet	24
Yakup Tütün Çardağından Kaçtı	30
Doğu Mezarlığında	35
Taşralı	42
Sığırtmaç Mustafa	49
Özdil İyilik Yapacak	57
Yaşar'la Deli Manda	62
Kötü Örnek	67
Küçük Ömer	73
Yusuf'la Yılan	81
Öğretmen Rauf'un Mutsuzluğu	87

Fethi Savaşçı, ikinci baskısını sunmakta olduğumuz ***"Taş Ocağı"***nda, Ege Bölgesindeki kırsal kökenli emekçileri anlatırken olaylara ve insanlara dışgöç olgusunun ilmeklerini de atıyor ve ***"Taş Ocağı"***ndaki öyküler özgün konularıyla dikkati çekiyor.

Fethi Savaşçı, geniş bir yelpaze biçiminde ele aldığı kesitlerden oluşturduğu öykülerinde, Anadolu insanının en kötü yaşam koşullarında bile insani özünü yitirmediğini ve kendine özgülüğünü, yani kişiliğini savunduğunu, onurundan ödün vermediğini vurguluyor.

88.06.Y.0098.11

KEREM YAYINLARI